Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

EFEKTIVITA KURZŮ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

THE EFFECTIVENESS OF COURSES OF THE FINANCIAL LITERACY

Bakalářská práce

Kateřina Mroščáková

Vedoucí bakalářské diplomové práce:

Mgr. Jiří Poslt

Olomouc 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

Kateřina Mroščáková

V Olomouci dne 16. března 2016

Poděkování

Můj dík patří vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jiřímu Posltovi za trpělivost, odborné vedení a mnoho hodin strávených při spolupráci se mnou k vypracování této práce.

OBSAH

ÚVOD **5**

1 STRUKTURA DOMÁCNOSTÍ ČESKÉ REPUBLIKY PODLE MAJETKU A PŘÍJMŮ **11**

2 NAKLÁDÁNÍ S FINANCEMI A ZADLUŽENÍ DOMÁCNOSTÍ V ČESKÉ REPUBLICE **13**

3 ÚROVEŇ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE **19**

4 VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE **23**

5 EMPIRICKÁ ČÁST PRÁCE **27**

5.1 Charakteristika výběrových vzorků 29

5.2 Dotazníkový průzkum 30

5.3 Vyhodnocení podle Kirkpatrickova čtyřúrovňového modelu 47

5.4 Návrhy a doporučení 49

ZÁVĚR **52**

SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ **58**

SEZNAM PŘÍLOH **62**

PŘÍLOHA A - DOTAZNÍK PRO UČITELE PŘED KURZEM ..... **I**

PŘÍLOHA B - DOTAZNÍK PRO UČITELE PO KURZU ..... **IV**

PŘÍLOHA C - DOTAZNÍK PRO STUDENTY PŘED KURZEM ..... **V**

PŘÍLOHA D - DOTAZNÍK PRO STUDENTY PO KURZU ..... **VII**

ÚVOD

Termín finanční gramotnost můžeme jednoduše definovat jako dovednost nakládat s finančními prostředky, orientaci ve finančních produktech a schopnost nést osobní odpovědnost za hospodaření s penězi. Být finančně gramotný v tomto smyslu znamená mít znalosti, dovednosti a schopnosti a také sebedůvěru činit odpovědná finanční rozhodnutí.[1] Definice finanční gramotnosti, která je používána v rámci vzdělávacího systému České republiky shrnuje, že tento fenomén představuje *„… soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“*[2] A také Evropská komise v dokumentu z roku 2006 definovala finanční gramotnost jako *„… schopnost spotřebitele a malého podnikatele rozumět detailovým finančním produktům za účelem vytváření informovaných finančních rozhodnutí.“*[3]

Před rokem 1989 byl v tehdejším Československu vztah k rodinným či osobním financím deformován komunistickým režimem a panujícími společenskými poměry. Tehdejší společnost žila v prostředí s neefektivní a stále více zaostávající ekonomikou. Byť životní úroveň obyvatelstva byla na střední úrovni, platy byly relativně nízké a především výrazně nivelizované. Schopným a pracovitým lidem se nedostávalo příliš mnoho možností, jak si legálním způsobem vylepšit svůj příjem. Těm občanům socialistického Československa, kteří si naspořili určité finanční prostředky, se pak vzhledem k nerozvinutosti finančního sektoru téměř

---

[1] DVOŘÁKOVÁ, Z.; SMRČKA, L. a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011. s. 13.

[2] PRACOVNÍ skupina pro finanční vzdělávání. *Národní strategie finančního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2010. s. 11.

[3] TEPLÝ, P. a kol. *Navigátor bezpečného úvěru*. Praha: Karolinum Press, 2013. s. 42.

zoufale nedostávalo možností, jak tyto prostředky investovat či zhodnocovat. Generace našich spoluobčanů, které vyrůstaly v období komunistického režimu, proto pojem finanční gramotnosti vůbec neznaly.

Kontroverzní způsob privatizace a nejrůznější nepravosti, které provázely ekonomickou transformaci v nově vzniklé České republice během devadesátých let minulého století, a které netransparentním způsobem přesunuly majetky do ne příliš zodpovědných rukou, také specifickým způsobem ovlivnily vztah obyvatel k finančním prostředkům a k nakládání s nimi. Jedním z důsledků tohoto nedávného historického vývoje je pak relativně nízká úroveň finanční gramotnosti současné české populace. Tak například Mezinárodní průzkum, realizovaný v roce 2011 ING Pojišťovnou ve dvanácti zemích světa [4] zjistil, že nižší úroveň finanční gramotnosti než v České republice je již jen v Mexiku a na Slovensku.[5] Negativní důsledky relativně nízké úrovně finanční gramotnosti občanů České republiky jsou navíc umocňovány a komplikovány skutečností, že české domácnosti v dlouhodobé perspektivě spoří výrazně méně než kolik činí průměr Evropské unie, byť si o sobě Češi vytvářejí mýtus spořivého národa.[6]

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem je mimo jakoukoli pochybnost, že problematika finanční gramotnosti představuje jednu z nejaktuálnějších otázek vzdělávacího systému České republiky. Vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti by pak mělo být primárně zacíleno dvěma základními směry. Tímto vzděláváním musí zaprvé procházet žáci všech stupňů škol ještě předtím, než vykročí do reálného života a začnou realizovat svá finanční rozhodnutí, a za druhé musí být

[4] Průzkumu se zúčastnili občané z těchto zemí: Japonsko, Indie, Korejská republika, Nizozemí, Spojené státy, Belgie, Polsko, Španělsko, Rumunsko, Česká republika, Mexiko, Slovensko. Státy jsou uvedeny v tom pořadí, v jakém se umístily v průzkumu.

[5] ZÁMEČNÍK, P. Češi a finanční gramotnost? Horší je jen Mexiko a Slovensko. *Investujeme.cz* . [online]. 06. 10. 2011. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z WWW: http://www.investujeme.cz/cesi-a-financni-gramotnost-horsi-je-jen-mexiko-a-slovensko/.

[6] Viz např. DRTINA, M.; BÍLÁ, K. Majetek českých domácností překročil 7 bilionů korun, Češi přitom spoří méně. *Český rozhlas* [online]. 24. 01. 2013. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/majetek-ceskych-domacnosti-prekrocil-7-bilionu-korun-cesi-pritom-spori-mene--1166232.

nabízeno dospělé složce české populace, jejíž příslušníci již finanční a majetková odhodlání realizují, přičemž mnozí z nich trpí důsledky špatných výběrů a chybných kroků. Ve vztahu k úrovni finanční gramotnosti dospívající generace pak rozhodující úlohu hrají jednak jejich rodiče a jednak pedagogové. Takže jednou z významných a specifických částí vzdělávání dospělých k finanční gramotnosti musí být další vzdělávání pedagogických pracovníků v této oblasti.

Tato práce se primárně zaměřuje na potenciál, který ve vztahu k finanční gramotnosti dospívajících nabízejí pedagogové. Úroveň finanční gramotnosti učitelů totiž představuje jeden z faktorů, který přímo ovlivňuje výstupní úroveň finanční gramotnosti dospívajících. Je přitom poněkud paradoxní, že k finanční gramotnosti by děti a mládež měli vést příslušníci té generace, jejíž postoj k financím byl formován v prostředí komunistického režimu a později za situace obtížné ekonomické a společenské transformace, tedy v prostředí, které mělo na rozvoj jejich finanční gramotnosti deformující vliv.

Vzhledem k tomu, že vzdělávání k finanční gramotnosti představuje v rámci českého vzdělávacího systému relativně nový fenomén, a vzhledem k celkově nízké úrovni finanční gramotnosti české populace, bylo a je zapotřebí, aby učitelé, kteří mají k vyšší úrovni finanční gramotnosti vést své žáky, nejdříve v této oblasti sami absolvovali nejrůznější kurzy či další vzdělávání. V posledních letech se tak skutečně děje, ovšem nikoli systematickým způsobem.[7] Jednotlivé školy totiž na realizaci finanční gramotnosti kladou různý důraz a navíc jednotlivá školení či kurzy v této oblasti se vyznačují značně odlišnou kvalitou. Jednotný systém finančního vzdělávání pedagogů, který by se vyznačoval obecně sjednocenými parametry a garantovanou kvalitou, totiž v České republice neexistuje. Přesto lze s určitým zjednodušením konstatovat, že kurzy finanční gramotnosti pro učitele obsahují jednak pedagogickou složku – tedy představení a nácvik metod využitelných při

[7] VÁCLAVÍKOVÁ, M. Vznikne nový předmět Finanční gramotnost? *EDUin*. [online]. 11. 03. 2012. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z WWW: http://www.eduin.cz/clanky/vznikne-novy-predmet-financni-gramotnost/.

práci s žáky – a jednak finanční vzdělávání samotných učitelů.

Kvalita a efektivita kurzů finanční gramotnosti pro učitele se tak stává otázkou hodnou důkladnější pozornosti. Proto s ohledem na zaměření chci v předkládané práci blíže specifikovat metody podle vzdělávacích potřeb účastníků kurzu směřované na řešení problému. Přitom výběr a přínos metody závisí na stanovených cílech a podmínkách, které samotnou realizaci ovlivňují. Přestože lze investice vynaložené do vzdělávání vyčíslit přímo, bude v této práci zkoumán pouze přínos vzdělávání pro samotné účastníky. Cílem mé práce je zjišťování přínosu kurzů finanční gramotnosti, a to pomocí dotazníkového šetření provedeného ve dvou fázích - před absolvováním kurzu (vstupy) a následně po absolvování kurzu (výstupy), a to u učitelů i u žáků. Přitom jsem stanovila pracovní hypotézu, že vyšší přínos vzdělávání bude více patrný u učitelů než u žáků.

V rámci úvodu k této práci je ještě nutné předeslat to, co považuji za samotnou podstatu finanční gramotnosti. Finanční gramotnost v žádném případě nelze redukovat pouze na soubor určitých specifických kompetencí člověka zabývajícího se finančními či obecněji majetkovými otázkami. Finanční gramotnost velmi těsně souvisí s cíli, vizemi a hodnotami jednotlivých lidí, souvisí s jejich charakterem a procesem osobnostního zrání.

Ve finanční gramotnosti je velice důležité pochopení a přijetí fenoménu finanční nezávislosti. Ovšem takovéto pojetí překračuje předmět vymezený pro tuto práci. V praxi je potřeba poněkud upravit náhled dle konkrétní individuální situace.[8]

Radomír Čížek v této souvislosti konstatuje: *„Za finančně nezávislého považuji člověka, který nastřádal jmění, které mu bez nutnosti pracovat přináší pasivní příjmy pokrývající jeho výdaje. … jsem na 100 % přesvědčený, že každý člověk bez ohledu na to, v jakém prostředí vyrůstal*

[8] Podrobněji viz především KIYOSAKI, R. *Bohatý táta, chudý táta. Co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne*. Praha: Pragma, 2001.

a jaké má předpoklady, se může stát finančně nezávislým. K tomuto cíli je však nezbytné radikálně změnit svůj přístup k penězům. Přestaňte uvažovat, co si za své peníze můžete koupit, ale kde Vám Vaše peníze mohou vydělat.“ [9]

V kontextu citované myšlenky bude posuzován pouze přínos vzdělávání, které je základem pro získání finanční nezávislosti do budoucna.

V první kapitole se nejprve práce zaměří na zjištění struktury českých domácností, popisu z jakých příjmů vychází při hospodaření s finančními prostředky a s jakými náklady musí počítat pro komplexní obraz finanční situace českých domácností.

Druhá kapitola již poukáže na konkrétní nakládání s finančními prostředky ve společnosti, se zaměřením na investice domácností. Při rodinném hospodaření a plánování jsou již mnohde patrné větší či menší znalosti a dovednosti finanční gramotnosti. Přesto je častým jevem posledních let otázka zadlužování, ze které by se daly vyvodit nízké kompetence právě v této oblasti. Přitom správně zvolené investiční strategie a sestavování rodinného rozpočtu jsou základními nástroji proti zadlužování. Přestože lze řešit neschopnost plnit své finanční závazky za určitých podmínek oddlužením, týká se osobní bankrot jen velmi malé části dlužníků.

Třetí kapitola, na základě provedeného průzkumu z roku 2010 společností STEM/MARK, poukáže na zásadní nedostatky, se kterými se české domácnosti potýkají a kde mají rezervy, což bude rovněž východiskem pro návrhovou část práce. Čtvrtá kapitola se bude zabývat možností prevence před negativními dopady právě pomocí finančního vzdělávání, a to směřovaného na výuku finanční gramotnosti na školách pro studenty a na odborné vzdělávací kurzy pro dospělé. Zásadní bude odkaz na Strategii finančního vzdělávání.

---

[9] ČÍŽEK, R. *Jak se stát finančně nezávislým*. *RČ Investments*. [online]. 2010. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z WWW: http://www.rcinvestments.cz/financni-nezavislost/.

V empirické části práce popíši výzkum pomocí dotazníkového šetření o aktuálním stavu finanční gramotnosti u studentů a učitelů. Ze všech zjištěných informací pak závěrem navrhnu vhodná doporučení na zlepšení stavu do budoucnosti týkající se efektivity kurzů finanční gramotnosti.

1 STRUKTURA DOMÁCNOSTÍ ČESKÉ REPUBLIKY PODLE MAJETKU A PŘÍJMŮ

Z hlediska zaměření práce je potřeba nejprve vymezit danou zkoumanou problematiku a ukázat, proč je finanční vzdělávání nezbytnou součástí života, zejména pro české domácnosti. Podle rozvrstvení jednotlivých nákladů je totiž viditelná aktuální gramotnost obyvatelstva.

Peněžní příjmy domácnosti lze vymezit jako peněžní částky, které získávají jednotliví členové domácnosti v hotovosti nebo bezhotovostně (převodem na bankovní účet). K nejčastějším příjmům domácností patří příjem ze zaměstnání nebo podnikání, sociální dávky (například přídavky na děti, rodičovský příspěvek, příspěvek v hmotné nouzi, podpora v nezaměstnanosti), stipendia, příjmy z pronájmu, úroky z vkladů. Příjmy domácností se zpravidla dělí do pěti základních skupin, a to na aktivní příjmy, sociální příjmy, portfoliové, mimořádné a pasivní příjmy. Peněžní výdaje domácnosti jsou peněžní částky, které jsou vynaloženy na zajištění chodu domácnosti, bydlení a potřeb jednotlivých členů domácnosti. K nejčastějším výdajům domácností patří nájemné, výdaje za potraviny, oblečení, platby elektřiny, vody, plynu, splácení úvěrů a půjček a pojištění. Základní dělení výdajů domácností tvoří fixní výdaje a kontrolovatelné výdaje. Rozdíl mezi příjmy a výdaji jednotlivce nebo rodiny umožňují prostor pro spoření a investování ke splnění vlastních stanovených cílů.[10]

Průměrná hrubá mzda ve 3. čtvrtletí 2014 činila 25.219 Kč (v nepodnikatelské sféře to bylo 25.413 Kč a v podnikatelské sféře 25 175 Kč).[11]

Podíváme-li se na aktuální statistické údaje v oblasti podílu příjmů

[10] OŠKRDALOVÁ, G. Příjmy a výdaje jednotlivce a rodiny, osobní a rodinný majetek. [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z WWW: http://pylades.fi.muni.cz:8000/pravo_esf_v2/?q=o-projektu/osobni-finance/studijni-text/kapitola-2-prijmy-a-vydaje-jednotlivce-a-rodiny-osobni-a-r-0

[11] Mzdy a náklady práce. *Český statistický úřad.* . [online]. 4. 12. 2014. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/prace_a_mzdy_prace

domácností v roce 2013, na bydlení se náklady mírně zvýšily, a to na 18,8 %, což byl pomalejší růst než v předchozím roce. Finanční situace domácností se vůči roku 2012 výrazně nezhoršila. Naopak v některých ukazatelích bylo viditelné zlepšení. Může se jednat o vliv růstu příjmů, zejména ve skupině domácností samostatně činných. Podíl domácností, které náklady na bydlení vnímají jako velkou zátěž, zůstal zhruba na úrovni roku 2012 (28,7 %). Podíl domácností, které s příjmy vycházejí obtížně nebo velmi obtížně, mírně vzrostl na 32,1 %. Podíl domácností, které si nemohly dovolit zaplatit neočekávaný výdaj ve výši 9.400 Kč, dokonce mírně poklesl, a to ze 44,0 % v roce 2012 na 43,2 % v roce 2013. Stejně poklesl podíl rodin, které si nemohou dovolit zaplatit alespoň týdenní dovolenou pro všechny členy domácnosti (ze 43,8 % v roce 2012 na 39,7 % v roce 2013).[12]

Z uvedených statistických údajů je zřejmé, že finanční situace domácností není na nejlepší úrovni. Proto je tolik důležitý význam finanční gramotnosti, jejíž znalosti by měly být průběžně prohlubovány.

[12] CHRÁMECKÝ, T. Životní podmínky 2013-předběžné výsledky.*ČSÚ* [online] 2013. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z:http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zivotni_podminky_2013_predbezne_vysledky_20131126

2 NAKLÁDÁNÍ S FINANCEMI A ZADLUŽENÍ DOMÁCNOSTÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Aby mohlo být finanční vzdělávání správně zacíleno, je potřeba nejprve zjistit aktuální stav hospodaření českých domácností. S tím souvisí znalost a schopnost nakládání s financemi, znalost působení finančního trhu a možnosti investorů. Obecný přehled je odrazovým můstkem pro zacílení na české domácnosti. Vhodně zvolené investice a strategie totiž usměrňují rodiny, aby minimalizovaly případné zadlužování.

Obecně nakládání s financemi úzce souvisí s teorií efektivních trhů, která je zaměřena na sledování tržních cen. Problematika hospodaření je poměrně náročnou disciplínou, kterou však v základní míře musí zvládat i běžní občané ve svých domácnostech. Velké nedostatky nebo podceňování způsobují často negativní dopady, které ovlivňují nejen jednotlivce, ale mnohdy celou rodinu.

Obecně lze říci, že za investici lze považovat využití kapitálu s cílem jeho zhodnocení. Většina teorií a modelů v ekonomii pracuje s pojmem „Homo economicus." Což je racionální člověk, který po důkladné analýze všech informací rozhoduje tak, aby maximalizoval svůj užitek. Podle Kohouta je investování živá disciplína, kterou nelze vtěsnat do dogmat.[13]

Z hlediska zaměření práce je zapotřebí spojit investice s českými domácnostmi. Nejprve je však nutné objasnit pojem domácnost. Domácnost je zvláštní ekonomickou jednotkou, kde většina ekonomického a neekonomického dění se odehrává v soukromí, takzvaně za zavřenými dveřmi. Přitom rodina a domácnost fungují ve značně racionálním tržním prostředí, ale sama tržní není.[14]

---

[13] KOHOUT, P. *Investiční strategie pro třetí tisíciletí*. 6. Praha: Grada Publishing a.s., 2010.

[14] RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 146.

Rodiny by měly tvořit strategie a taktiky svých financí. Přitom by se na strategii měli vždy podílet oba partneři a mít totožný cíl (například koupi domu). V rámci taktiky se spravují nové investiční příležitosti jako například výběr pojištění nebo výhodnějšího spořícího účtu.

Výdaje se dělí na:

- **Platby povinné (nezbytné) -** zejména splátky úvěrů, platby nájemného, záloh na spotřebu energií, pojistného, daní, výživného, školného. Nedodržení plateb je vždy sankcionováno.
- **Platby nutné -** tvoří poplatky za členství v organizacích, vklad do stavebních spoření, nákup dálničních známek a podobně.
- **Platby zbytné -** uspokojují potřeby členů domácnosti, jsou dobrovolné, ale často předmětem sporů.[15]

Z hlediska přehledů výdajů a příjmů se sestavuje rodinný rozpočet. Přitom aktualizovaný rozpočet stále není standardem každé rodiny. Tento přehled však ukazuje veškeré finanční transakce, ať už to jsou malé či velké nákupy, pravidelné a jednorázové výdaje, a tedy možné investice z hlediska času. Znalost výdajů je důležitá, neboť příjmy jsou obvykle stabilní. Sestavení osobní a rodinného rozpočtu může předejít mnoha finančním problémům. A právě vhodně zvolená varianta finančního vzdělávání pomáhá získat finanční gramotnost již u dětí, které takto učí hospodařit. Rodina pro rozvoj finanční gramotnosti svých dětí zpravidla využívá řadu motivačních nástrojů, jako jsou kapesné nebo spoření.

Každý rodič rozhoduje o způsobech odměňování svého dítěte. Záleží na individualitě konkrétního dítěte a rodinné situaci. Je však potřeba si nutné uvědomit, že peníze jsou velice účinnou učební pomůckou, ale i nebezpečnou, za předpokladu, že děti dostanou peníze

[15] SMRČKA, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 86-101.

takzvaně za nic.[16]

Vrátím-li se však k samotnému sestavení rodinného rozpočtu, jeho výsledkem je finanční plán. Vychází z dlouhodobějšího monitorování a zaznamenávání výdajů a ujasnění cíle, který si rodina chce splnit. Rovněž je potřeba zvolit finanční produkty, jejichž prostřednictvím se tohoto cíle dosáhne. Při tvorbě plánu nelze zapomenout na tvorbu dostatečných rezerv v případě nečekané finanční tísně a na ošetření rizik.[17]

Z uvedeného je patrné, že vhodně zvolená finanční strategie ovlivňuje následující hospodaření celé rodiny. Je potřeba uvažovat v rozdílných časových intervalech a rozvrhnout si reálné krátkodobé cíle, které jsou v možnostech rodiny je zvládat.

Následně po vytvoření plánu, a určení vhodných finančních produktů nutných pro jeho realizaci, je potřeba vybrat pro každý cíl nejvhodnější produkt. K tomu lze využít služeb finančních poradců a zprostředkovatelů, a to i přes jejich komerční snahu spojenou s výší jejich odměny, jak tvrdí Smrčka. Proto by k doporučeným produktům měli klienti v každém případě přistupovat obezřetně, zjistit si o nich co nejvíce informací, na veškeré nejasnosti se zeptat a při uzavírání smlouvy věnovat pozornost všem podmínkám, právům a povinnostem. Podstatou realizace finančního plánu je tedy jednorázové nebo pravidelné ukládání volných finančních prostředků do zvolených produktů po stanovenou dobu.[18]

Nelze se však vždy a za každých okolností spoléhat pouze na finanční odborníky. Jejich komerční služby bývají drahé, a jak jsem již zmínila, někteří poradci mohou být vedeni výší vlastní provize více než zájmem klienta. Proto je nutná znalost alespoň základních souvislostí a finančních ukazatelů, které výběr produktů významně ovlivňují.

---

[16] KIYOSAKI, R., LECHTER L, S. *Bohaté dítě, chytré dítě: jak zajistit dítěti dobrý finanční start.* Praha: Pragma, 2003. s. 220.

[17] FILIP, M. *Osobní a rodinné bohatství: kam s penězi*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2006. s. 275.

[18] Srov. SMRČKA, L. *Rodinný rozpočet a společnost spotřeby (staronový pohled na osobní finance a bohatství)*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2008. s. 133.

Občas se nikdo z nás nevyhne neočekávanému výdaji. Proto je dobré mít k dispozici odložené finanční prostředky (finanční rezervu). Její výše by podle Brabce "*měla být nejméně ve výši trojnásobku, lépe až šestinásobku našeho měsíčního příjmu, případně našich průměrných měsíčních výdajů.“*[19]

S finanční rezervou však mnoho rodin příliš nepočítá. Zvláště sociálně slabší rodiny nemají dostatek finančních prostředků ani na nezbytné rodinné výdaje a všechny nepředvídatelné výdaje jim činí mnohdy fatální potíže. Často je pak řeší půjčkou a tuto půjčku dalším dluhem.

Alarmující problematikou posledních let je narůst zadlužení českých domácností. Přestože ve srovnání s vyspělými členskými státy EU nedosahuje výše zadluženosti takové výše, problematická je její dynamika. Základním projevem růstu zadlužení je zvýšení počtu domácností, které nejsou schopné splácet své závazky. Což deklarují narůstající počty nařízených exekucí. Nejproblematičtějšími cílovými skupinami jsou nízkopříjmové rodiny, neúplné rodiny nebo právě rodiny se špatnou orientací ve finanční problematice. Tyto skupiny mají méně úspor nebo žádné, jsou více závislé na sociálních dávkách a obtížně shromažďují peníze do rodinného rozpočtu. Časté spotřebitelské úvěry se proto pro ně stávají velkou zátěží.[20]

Určitý zlom v zadlužování českých domácností lze pozorovat v návaznosti s hospodářskou krizí z roku 2008. V roce 2009 se počet úvěrů v domácnostech zvýšil o 53,9 mld. Kč, přestože meziroční růst dosáhl v roce 2008 hodnoty 143,9 mld. Kč. K poklesu došlo zejména díky dvěma faktorům - nižší schopnosti českých domácností přijímat další závazky a vyšší obezřetností poskytovatelů. V současné době se projevuje fiskální politika vlády, mimo jiného, i v negativním vlivu na

[19] BRABEC, J. *Finanční gramotnost: srozumitelně a bez překážek.* Plzeň: ABC Finančního vzdělávání, 2011. s. 51.

[20] Strategie finančního vzdělávání. *MFČR* [online] 2007. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/strategie_fin-vzdelavani_cr_200710.pdf. s.9-10.

spotřebu domácností. Predikce vývoje stále ukazuje na pokles spotřeby domácností (v roce 2011 činila spotřeba pokles o 0,6 %, v roce 2012 již o 3,0 %) v kontextu nárůstu nezaměstnanosti. Oba faktory ovlivňují negativně spotřebitelský trh s úvěry, a to díky nižší spotřebě domácnosti dochází současně k nižší úvěrové aktivitě českých domácností. Zároveň vyšší nezaměstnanost způsobuje vyšší podíl nesplácených úvěrů, čímž zvyšuje riziko předlužených domácností. Přitom u zadlužování domácností působí i penetrační mezera finančních produktů jako spotřebitelské úvěry a hypotéky, jejichž poptávka stále roste.[21]

Proto se ve společnosti stále více klade důraz na finanční gramotnost, která působí jako prevence před důsledky fatálních dopadů, zejména sociálního vyloučení, ztráty zaměstnání, rozpadu rodiny, exekuce nebo insolvence. V těchto případech totiž nerozhoduje věk ani vzdělání jedince.

Pokud jedinec není schopen plnit své finanční závazky, dostává se do stavu předlužení. Nejčastější dopady lze pozorovat u sociálně znevýhodněných jedinců nebo skupin, které jsou ohroženy sociální exkluzí. Sem patří zejména dlouhodobě nezaměstnaní, zdravotně postižené osoby, příslušníci etnických menšin, osoby s nízkou kvalifikací či po výkonu trestu nebo osoby s různými druhy závislostí.

Při půjčce peněz je povinností dané osoby splatit věřiteli dluh včetně úroků. Jakmile se tak nestane, věřitel má právo domáhat se plnění podáním návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Nejčastějšími formami výkonu rozhodnutí pro peněžité pohledávky jsou srážky ze mzdy a jiných příjmů, přikázání pohledávky a prodej movitých a nemovitých věcí. Pokud nelze z majetku dlužníka uspokojit splatné pohledávky, jedná se o insolvenci a dlužník se ocitá v úpadku.

„Úpadek dlužníka je dán především tehdy, jestliže se ocitne v platební neschopnosti, tedy má-li více věřitelů a peněžité dluhy po

[21] TEPLÝ, P. a kol. *Navigátor bezpečného úvěru*. Praha: Karolinum Press, 2013. s. 20-23.

splatnosti po dobu delší než 30 dnů a tyto dluhy není schopen plnit."[22]

V oblasti poskytování úvěrů v období 2005 - 2012 však vzrostl celkový objem úvěrů. V oblasti spotřeby, bydlení a ostatních položek se jedná o nárůst z 523 miliard na více než 1,2 bilionu korun (což představuje nárůst cca 2,3 násobek). Vysoce nadprůměrným tempem rostly úvěry na bydlení (hypotéky, úvěry ze stavebního spoření).[23]

Při řešení problematiky zadlužování na českém trhu působí od roku 1997 Asociace občanských poraden. Jednotlivé občanské poradny poskytují nezávislé, odborné, nestranné a většinou bezplatné sociálně odborné poradenství v různých oblastech, ke kterým patří zejména oblast sociálních dávek, sociální pomoci, pojištění, pracovně právních vztahů a zaměstnanosti, bydlení, rodiny a mezilidských vztahů, majetkoprávních vztahů, náhrady škody nebo finanční a rozpočtová problematika.[24]

Pokud se jedinec dostane do stavu předlužení, může ji za určitých podmínek řešit osobním bankrotem. Musí pak po dobu 5 let žít z minimálních příjmů.[25] Možnost je však určena pouze pro fyzické osoby, nikoliv pro právnické osoby, je tedy nástrojem pro řešení dluhové pasti jedince, která nebyla způsobena podnikáním nebo jinou výdělečnou činností. Smyslem je poskytnout pomoc dlužníkům, kteří chtějí poctivě splácet své dluhy, ale již se z předlužení nedokážou sami dostat.

Vždy je však méně zatěžující finanční problematice předcházet než řešit dopady. Navíc se zadlužení jedinci řešením zabývají mnohdy pozdě. A právě zde je potřeba vhodná osvěta, zejména u osob ohrožených sociálním vyloučením.

---

[22] NOVÁKOVÁ, V.; SOBOTKA, V. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti.* Praha: COFET, 2011. s. 382.

[23] Více než pětina úvěrů jde na spotřebu. *Retail Info Plus* [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://www.retailinfo.cz/magazin/%C4%8Dl%C3%A1nky/v%C3%ADce-ne%C5%BE-p%C4%9Btina-%C3%BAv%C4%9Br%C5%AF-jde-na-spot%C5%99ebu

[24] O nás. *Asociace občanských poraden* [online] 2010. [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: http://www.obcanskeporadny.cz/o-nas/

[25] KLÍNSKÝ, P. *Finanční gramotnost. Úlohy a metodika*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. s. 29-30.

3 ÚROVEŇ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE

Pro zmapování současného stavu finanční gramotnosti české společnosti budu vycházet z průzkumu společnosti STEM/MARK realizovaného v roce 2010. Z jeho šetření vyplynula některá následující zjištění:

V oblasti domácích financí

- O vlastních penězích má přehled 92 % lidí, u více než jedné ekonomicky aktivní osoby v domácnosti se jedná o 79 % lidí.
- O pravidelném hospodaření domácnosti sami rozhodují 44 % respondentů, dalších 33 % rozhoduje společně s jiným členem domácnosti.
- Rozpočet si tvoří 45 % domácností, z nichž 95 % někdy jeho dodržování kontroluje. 44 % domácností rozpočet tvoří na měsíc dopředu.
- Většinu účtenek si schovává 37 % lidí.

V oblasti tvorby rezerv

- 60 % lidí pravidelně odkládá peníze jako finanční rezervu a dvě pětiny respondentů si je nechávají na běžném účtu.
- 57 % lidí si tvoří rezervy na nepředvídané výdaje, přitom dvě pětiny je nechávají na běžném účtu.
- 65 % domácností je schopno si ihned zakoupit nový dražší spotřebič.
- 35 % lidí si tvoří rezervy pro případ ztráty příjmu a dvě pětiny je nechávají na běžném účtu.

- 59 % lidí již někdy přemýšlelo o zajištění na stáří. Z důchodu chce své potřeby ve stáří financovat 45 % respondentů, z penzijního připojištění 43 % a z vlastních úspor 30 % dotazovaných.
- Třetina lidí si rezervy na stáří nevytváří, zejména proto, že většina z nich nemá z čeho.
- Dostatečně zajištěno na stáří je podle svého úsudku 44 % lidí.

V oblasti finančních produktů

- Většina lidí zná škálu finančních produktů, využívá však pouze ty základní.
- Podle svého úsudku rozdíl mezi debetní a kreditní kartou zná 62 % lidí, ve skutečnosti se jedná pouze o 52 %.
- Kreditní kartu využívá 24 % lidí a tři pětiny z nich ji používají na běžné nákupy.
- V případě zcizení platební karty by 61 % lidí kontaktovalo banku či pobočku, 47 % by zablokovalo kartu.
- Nejdůležitější kritéria pro výběr úvěru tvoří výše měsíční splátky (80 %) a úroková sazba (71 %).

V oblasti chování a zvyklostí ve světě financí

- Své účty platí vždy včas 65 % lidí. Dlouhodobé finanční cíle si stanovuje pouze 19 % lidí.
- Mnozí lidé více spoří než utrácejí. Pokud na něco nemají, nepůjčují si.
- S možností vzít si na dovolenou úvěr a zaplatit o 20 % více nesouhlasí 69 % lidí. V případě úvěru na televizi již nesouhlasí pouze 35 % respondentů.

- 23 % lidí se v minulých 12 měsících stalo, že jejich příjem nepokrýval životní náklady. Polovina z nich tuto situaci vyřešila omezením výdajů.
- V minulých 12 měsících se 15 % lidí stalo, že nezaplatili včas splátky a 71 % z nich situaci řešilo odložením platby.
- Necelá čtvrtina (23 %) lidí by své peníze vložila i do zjevně podezřelé investiční nabídky.

V oblasti znalostí ze světa financí

- Pouze necelá třetina lidí ví, co znamená zkratka RPSN.
- Jen 17 % lidí dokáže správně spočítat úročení úvěru. Pouze třetina lidí zná rozdíl mezi p.m. a p.a.
- Většina lidí nedokáže odhadnout míru loňské inflace. Přitom tři pětiny lidí ví, co by se při zvýšení inflace stalo s jejich penězi.

V oblasti smlouvy a stížnosti

- Obdrženou smlouvu si 36 % lidí pečlivě přečte a na nejasnosti se zeptá.
- Pouze 6 % lidí si již někdy na nějaký finanční produkt stěžovalo nebo jej reklamovalo.
- S pojmem „rozhodčí doložka“ se již někdy setkalo pouze 12 % lidí.[26]

Jelikož existují v populaci viditelné nedostatky ve finanční gramotnosti, je nutné nepodceňovat vzdělávání. Problém vychází z několika faktorů. Pohled na rodinu se změnil a přibývá dětí, které žijí v neharmonickém vztahu. Z objektivních i subjektivních důvodů se rodiče dětem zcela nevěnují. Děti jsou navíc velmi ovlivňovány uměle vytvořenými idoly, vzory z médií, které chtějí mnohdy za každou cenu

[26] Finanční gramotnost v ČR. Kvantitativní výzkum. STEM/MARK. 2010. s.3-4.

napodobovat. Dalším problémem je dostupnost úvěrů domácnostem. Dostupnost zboží a finančních prostředků značně ovlivňuje nezaměstnanost země a působí na nezralou populaci.[27]

Proto je nutné, aby se každý člověk naučil alespoň základní pravidla, aby nebyl tolik ovlivnitelný při každé příležitosti a nabídce. Pokud se bude rozhodovat mezi konkrétními investicemi, musí znát i možná rizika, která přináší. Někdy je vhodné přijmout pomoc specialisty, kterou je přesto potřeba srovnat s několika dalšími nabídkami.

[27] KANTNEROVÁ, L a kol. *Finanční gramotnost v České, Polské a Slovenské republice*. České Budějovice: Jihočeská univerzity v Českých Budějovicích, 2013. s. 20-21, 24, 27.

4 VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE

Obecně vzdělávání a učení představuje pro jedince možnost rozvoje vlastní osobnosti a nalezení lepšího způsobu, jak dělat svoji dosavadní práci lépe a efektivněji. Proto je také učení často spojováno s rozvojem a profesionalitou jedince v pracovním prostředí.[28] Díky vzdělávání se jedinec přizpůsobuje novým potřebám a aktuálním požadavkům prostředí.

Pro úspěšnost finančního vzdělávání musí vzdělávání zahrnovat jednotlivé oblasti finančního trhu, které jsou možné. Přitom je rovněž zapotřebí podle momentální situace (vývoje finančních produktů, demografických nebo sociálních změn) měnit a přizpůsobovat vzdělávání aktuální oblasti.

Ministerstvo financí má odpovědnost také za oblast finančního vzdělávání. Strategie finančního vzdělávání stanovila dvoupilířovou strukturu. Jedná se o systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, zejména podporou implementace finančního vzdělávání do rámcových vzdělávacích programů (dále RVP) pro základní a střední vzdělávání. Druhý pilíř tvoří systém dalšího finančního vzdělávání spotřebitelů. Na finančním vzdělávání se podílí řada institucí jako například pracovní skupina pro finanční vzdělávání (dále PSFV), subjekty veřejné správy, profesní sdružení, sociální partneři, nestátní neziskové organizace, vzdělávací instituce, média a další subjekty. Rovněž se vytváří projekty k finančnímu vzdělávání. Například Aliance proti dluhům je zaměřena na řešení problematiky spojené s předlužeností osob v neřešitelné sociální situaci. Působí ve čtyřech programech: finanční vzdělávání, oddlužení, spotřebitelské úvěry a vymáhání pohledávek. Na mezinárodní úrovni je ministerstvo financí součástí sítě

[28] MUŽÍK, J. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluvej ČR, a.s., 2011. s. 69.

INFE OECD (Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj).[29]

Národní strategie finančního vzdělávání je zaměřena na finanční vzdělávání i na role jednotlivých subjektů ve finančním vzdělávání a prezentuje akční plán pro finanční vzdělávání. Zásadní myšlenkou je vymezení finanční gramotnosti jako souhrnu potřebných kompetencí v běžném životě. Cílem finančního vzdělávání je občan, který se aktivně a odpovědně účastní finančního trhu. Dalšími cíli jsou prevence proti předlužení a zajištění na stáří.[30]

Tato strategie navazuje na různé koncepce v oblasti ochrany spotřebitele a vzdělávání, a to na evropské i mezinárodní úrovni. Vychází z dlouhodobých strategických dokumentů, jakými jsou zejména Strategie spotřebitelské politiky 2007 – 2013 a Bílá kniha o politice finančních služeb 2005 – 2010.[31]

Důraz na finanční vzdělávání se klade i ve spojení s nedostatečnou finanční gramotností občanů, zejména v USA, která byla jedním ze spouštěcích mechanismů finanční krize z roku 2008. Přestože v České republice k výraznějšímu narušení stability finančního systému v tomto období nedošlo, je zde alarmující dynamika negativních jevů, jakými je růst zadlužování obyvatelstva, růst nesplácených pohledávek a exekucí na majetek fyzických osob. To ukazuje na nutnost finančního vzdělávání občanů s důrazem na jeho kvalitu. Význam finančního vzdělávání potvrdily také závěry odborných diskusí v rámci oficiálních seminářů obou komor Parlamentu České republiky (například Seminář „Finanční gramotnost

[29] Podklad Ministerstva financí České republiky k projednání oblasti finančního vzdělání na schůzi Rady hospodářské a sociální dohody. Ministerstvo financí ČR. [online] 2012. cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://www.asocr.cz/addons/100%20RHSD/Podklad-MF-CR-k-projednani-oblasti-financniho-vzdelani.pdf. s.5-6.

[30] HESOVÁ, A.; ZELENDOVÁ, E. *Finanční gramotnost ve výuce. Metodická příručka*. Praha: NÚV, 2011. s. 6.

[31] HESOVÁ, A. *NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ*. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2010. s.2. Dostupné také z WWW: http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9539/narodni-strategie-financniho-vzdelavani.html/

jako nejlepší prevence předlužení občanů“ v Senátu Parlamentu ČR dne 31. 3. 2009).[32]

Finanční gramotnost v podobě správy osobních a rodinných financí zahrnuje tři složky - gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou. Kompetence v peněžní oblasti souvisí se správou hotovostních a bezhotovostních financí, peněžními transakcemi a správou nástrojů v podobě běžného účtu, platebních nástrojů a podobně. Kompetence cenové zajišťují porozumění cenovým mechanismům a inflaci. Kompetence rozpočtové zahrnují dovednosti nezbytné pro správu osobního a rodinného rozpočtu, jako je schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o alokaci finančních zdrojů. Rovněž zahrnují i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Rozpočtová gramotnost kromě této obecné složky zahrnuje také dvě složky specializované, a to správu finančních aktiv (vkladů, investic a pojištění) a správu finančních závazků (úvěrů nebo leasingu). To předpokládá orientaci na finančním trhu, schopnost mezi sebou jednotlivé produkty či služby porovnávat a volit nejvhodnější dle konkrétní životní situace.[33]

Myšlenka dvoupilířové struktury zahrnuje finanční vzdělávání pro celou populaci, tedy od počátečního vzdělávání až po vzdělávání další. Garantem počátečního vzdělávání je stát prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Přitom odbornou podporu implementace finančního vzdělávání poskytuje ministerstvo financí a Česká národní banka. Další vzdělávání je určeno dospělé populaci, kterou představují spotřebitelé či potenciální spotřebitelé finančních produktů a služeb. Proto by mělo být další vzdělávání zajišťováno zejména soukromým sektorem (například cestou profesních sdružení finančních institucí a sdružení spotřebitelů) a subjekty veřejné správy. [34]

---

[32] HESOVÁ, A. *NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ*. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2010. s. 6. Dostupné také z WWW: http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9539/narodni-strategie-financniho-vzdelavani.html/

[33] Tamtéž. s.12.

[34] Tamtéž. s.16-17.

Pro zvýšení finanční gramotnosti ve společnosti je potřeba dodržovat určitá opatření. V rámci počátečního vzdělávání se jedná o stanovené standardy pro konkrétní cílové skupiny (1. a 2. stupeň základních škol a pro střední školy). Ty jsou zahrnuty do rámcových vzdělávacích programů, jak jsem již uvedla. Za tímto účelem musí být pedagogičtí pracovníci speciálně proškoleni.

5 EMPIRICKÁ ČÁST PRÁCE

Cílem průzkumu je zjištění přínosu kurzů finanční gramotnosti. U studentů se jedná o e-learningové kurzy finanční gramotnosti zapracované do školního vzdělávacího programu středních odborných škol a u pedagogů o absolvování akreditovaného kurzu pro výuku finanční gramotnosti pořádaného soukromou společností v jejím sídle. Přínos je zjišťován pomocí dotazníku ve dvou fázích - před absolvováním kurzu (vstupy) a následně po absolvování kurzu (výstupy) u učitelů i u žáků. Přitom jsem stanovila pracovní hypotézu, že vyšší přínos vzdělávání bude patrný u učitelů než u žáků.

Hodnocení výsledků ve vzdělávání lze provádět podle několika teorií. Průcha polemizuje nad významem „kvality“, „efektivity/efektivnosti“, „výstupů“ ve vzdělávání, které jsou v andragogickém výzkumu málo rozvinuté, přestože jsou všeobecně přijímány. Empirické zkoumání a objasňování toho, co je efektivnost vzdělávání dospělých, zůstává slabým místem empirického zkoumání.[35]

Jaké jsou tedy možnosti zjišťování efektů (přínosů) dalšího vzdělávání dospělých? Podle dokumentu Evropského centra pro rozvoj odborné přípravy (dále CEDEFOP), který shrnuje poznatky z různých zahraničních výzkumů zaměřených na přínosy odborného vzdělávání a přípravy, je tato oblast vzdělávání skutečně přínosná z hlediska trhu práce, tedy v ekonomické oblasti, a dále pro jednotlivce, organizace i celé země. Tyto výsledky dosahují natolik vysoké validity a tolika pozitivních efektů, že je nelze neuznávat.[36]

Dosavadní koncepce efektivnosti vzdělávání dospělých jsou zpravidla zaměřené na efektivnost vzdělávání zaměstnanců v podnicích. *"Efektivností se zde rozumí hodnocení vztahu mezi vstupy vzdělávací*

[35] PRŮCHA, J. Výzkum efektivnosti vzdělávání dospělých. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání,* 2014. roč. 4. č. 1. s. 9.
[36] Tamtéž. s. 18.

akce a jejími výstupy. Za vstupy se považují náklady vynaložené na přípravu a provedení vzdělávací akce (tj. náklady finanční, časové, materiální a personální), za výstupy se považují přínosy pro jednotlivé zaměstnance a pro firmu."[37]

Obecně používanou hodnotící metodou je užití Kirkpatrickova modelu, který vychází ze čtyřstupňového hodnocení. Důležitost a zároveň i obtížnost jednotlivých úrovní roste. Hodnotí se úrovně:

- Hodnocení reakcí – posuzuje se odezva účastníků na vzdělávací program, zaměřuje se na spokojenost zúčastněných.
- Hodnocení poznatků – určuje se míra splnění cílů učení, množství osvojených nových poznatků, změna v postojích účastníků. Ideální je testování před i po programu.
- Hodnocení chování – popisuje změny v chování účastníků po návratu do pracovního prostředí, aplikaci nových poznatků. Opět je ideální hodnocení před a po programu, ovšem s ponechanou časovou prodlevou mezi realizací a měřením pro adaptaci a možnou změnu chování účastníků.
- Hodnocení výsledků – posuzuje úspěšnost programu z hlediska nákladů. Ideální je hodnocení před a po skončení programu. Stanovit dopady je obtížné, jelikož je těžké oddělit od sebe vliv programu a dalších činitelů.[38]

Při vyhodnocování vzdělávacích aktivit převažuje aplikace průzkumů spokojenosti. Její výhodou je snadná měřitelnost oproti vlivu vzdělávacích aktivit na výsledky. Při měření efektu vzdělávací aktivity se proto musí podle Hroníka balancovat mezi hodnocením spokojenosti účastníků vzdělávání a faktickým vztahem ke vzdělávací aktivitě

[37] PRŮCHA, J. Výzkum efektivnosti vzdělávání dospělých. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání,* 2014. roč. 4. č. 1. s. 10.

[38] KIRKPATRICK, D. L.; KIRKPATRICK , J. D. *Transferring learning to behavior.* San Francisco, California: Berrett-Koehler Publishers, Inc.,2008. s. 5 - 7.

(například výsledek projevující se v obratu).[39]

Doposud nízká realizace výzkumného měření efektů vzdělávání dospělých je dána podle Hroníka (2007) jeho nízkou teoretickou rozpracovaností. Mužík (2013) zase kritizuje úroveň výsledků, která je v Kirkpatrickově modelu hodnocení nejproblematičtější.[40]

Pracovní hypotéza byla testována pomocí dotazníkového šetření uskutečněného u dvou skupin ve dvou fázích (před a po absolvování kurzu finanční gramotnosti). K vyhodnocení přínosu jsem použila Kirkpatrickovův model. Závěrem navrhuji vhodná doporučení pro zlepšení situace ve školství na základě zjištěných výsledků z teoretických východisek a dotazníkového šetření.

5.1 Charakteristika výběrových vzorků

Provedeného průzkumu se zúčastnilo celkem 75 pedagogů, včetně pedagogů zájmového vzdělávání, a 155 studentů z vybraných středních škol v Prostějově. Při výběru byl rozhodující zájem školy podílet se na provedeném průzkumu a ochota spolupracovat, a to jak ze strany studentů, tak i pedagogů. Nakonec spolupráci přislíbily tři střední školy.

Z genderového hlediska bylo největší zastoupení respondentů z řad žen, a to u obou skupin (pedagogů a studentů). Z hlediska délky působení v pedagogické praxi oslovení učitelé nejvíce spadali do období mezi 10-20 lety praxe s dosaženým vysokoškolským vzděláním.

Dotazníky byly vždy ve dvou verzích, a to před a po absolvování kurzu, navíc byly rozdělené dle dané skupiny respondentů. Znění dotazníku pro pedagogy se skládá z verze před kurzem (celkem 12 uzavřených otázek) a z verze po kurzu. U první verze jsou otázky č. 1 až 3 identifikační, ostatní slouží k ověření stanovené hypotézy a zjištění cíle

[39] HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků.* Praha: Grada. 2007. s. 177.

[40] PRŮCHA, J. Výzkum efektivnosti vzdělávání dospělých. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání,* 2014. roč. 4. č. 1. s. 11-12.

průzkumu. Respondenti mohli zvolit vždy pouze jednu odpověď, vyjma otázky č. 10, kde mohli zvolit více možností. Celé znění dotazníku je uvedeno v příloze A.

Dotazník pro pedagogy ve znění po kurzu se skládá celkem z 5 uzavřených otázek, na které jsou předem definovány odpovědi. Pouze otázka č. 1 je identifikační, ostatní slouží k ověření stanovené hypotézy a zjištění cíle průzkumu. Respondenti mohli zvolit vždy pouze jednu odpověď, vyjma otázek č. 4 a 5, kde mohli dopsat doplňující informace. Celé znění dotazníku je uvedeno v příloze B.

Dotazník pro studenty ve znění před kurzem se skládá celkem z 8 uzavřených otázek, na které jsou předem definovány odpovědi. Pouze otázka č. 1 je identifikační, ostatní slouží k ověření stanovené hypotézy a zjištění cíle průzkumu. Respondenti mohli zvolit vždy pouze jednu odpověď, vyjma otázky č. 7, kde mohli zvolit více možných odpovědí. Celé znění dotazníku je uvedeno v příloze C.

Dotazník pro studenty ve znění po kurzu se skládá celkem ze 4 uzavřených otázek, na které jsou předem definovány odpovědi. Pouze otázka č. 1 je identifikační, ostatní slouží k ověření stanovené hypotézy a zjištění cíle průzkumu. Respondenti mohli zvolit vždy pouze jednu odpověď, vyjma otázky č. 3 a 4, kde mohli dopsat doplňující informace. Celé znění dotazníku je uvedeno v příloze D.

Celkem bylo rozdáno 250 dotazníků, z nichž bylo vyplněno a odevzdáno 230, což představuje vysokou návratnost ve výši 92 %. Distribuci a sběr dotazníků realizovali jednotliví třídní učitelé.

5.2 Dotazníkový průzkum

Dotazníkové šetření bylo rozděleno na dvě fáze pro dvě cílové skupiny respondentů. V následujícím textu budou jednotlivé skupiny a oblasti interpretovány v závislosti na zjištěných informacích a okolnostech.

Před realizací průzkumu jsem provedla předvýzkum pro zjištění srozumitelnosti dotazníků na zkušebním vzorku respondentů na jedné ze spolupracujících škol, a to v rámci jedné třídy o počtu 28 studentů.

Učitelé před kurzem

Před absolvováním kurzu se šetření zúčastnila většina žen, což je dané strukturou pro pracovníky ve školských zařízeních. Grafické znázornění vyjadřuje graf 1.

Graf 1 Pohlaví respondentů - pedagogů před absolvováním kurzu

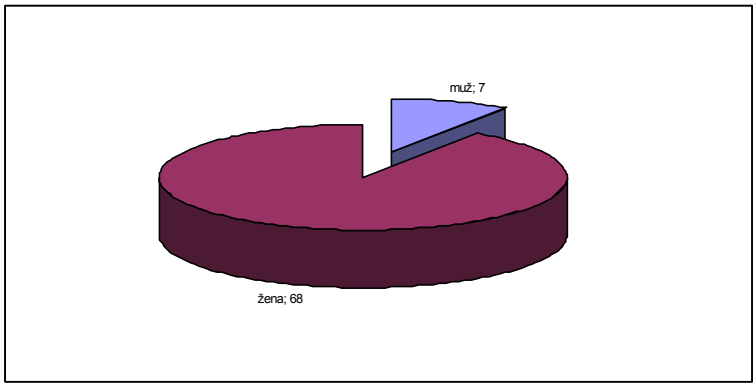

Většina respondentů - pedagogů již působila ve školství delší dobu, a to nejčastěji v rozmezí od 10 do 20 let. Další silnou skupinu zaujímali pedagogové s praxí nad 20 let. Absolventů, začínajících pedagogů s dobou praxe do 5 let, oslovené školy příliš nezaměstnávají. Bližší a konkrétní data ukazuje graf 2. Tito "starší" pedagogové mají možnost srovnávat výukové programy z předchozích let s programy aktuálními, sestavenými na základě představ a zkušeností s výukou.

Graf 2 Délka zaměstnání pedagogů ve školském zařízení

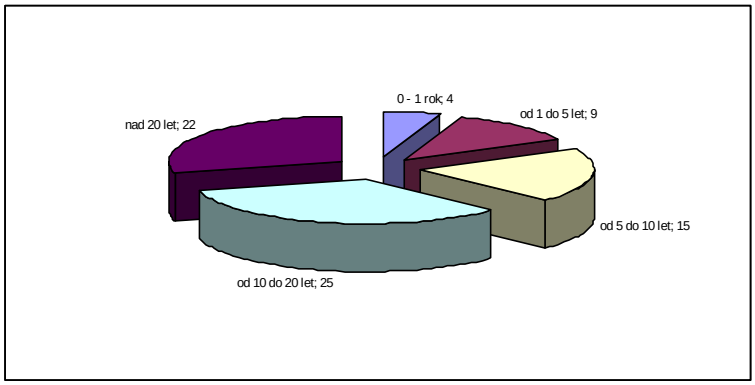

Většina respondentů měla dosažené vysokoškolské vzdělání, které je typické pro kvalifikaci pedagogického pracovníka na základě zákonné legislativy (zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících). Pouze nepatrné procento má středoškolské vzdělání, které si doplňuje dalším studiem pro dosažení pedagogické odbornosti. Bližší a konkrétní data ukazuje graf 3.

Graf 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů - pedagogů

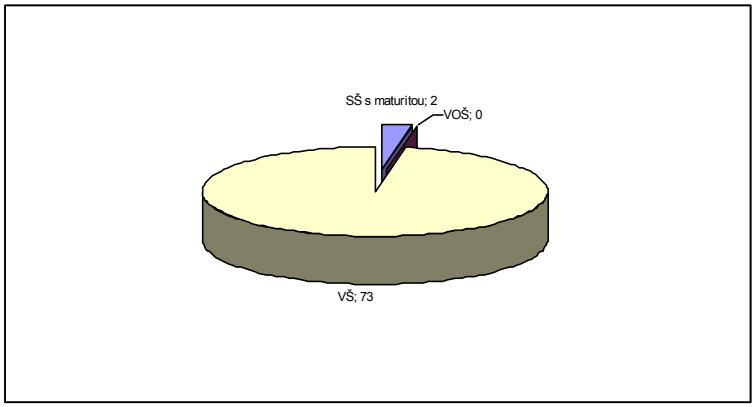

Následující okruh otázek se již zaměřuje na povědomí o dané problematice.

Podle úsudku respondentů je informovanost o možnostech dalšího vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti a obecně v dalším vzdělávání na dobré úrovni. Někteří respondenti sice uvedli pouze ucházející, případně horší stav, ale v podstatě jsou spokojeni s dosavadní situací.

Bližší a konkrétní data ukazuje graf 4. Síť dalšího vzdělávání je již přizpůsobena potřebám dalšího vzdělávání a její portfolio je široké.

Graf 4 Informovanost respondentů o alternativách dalšího vzdělávání či zvyšování odbornosti

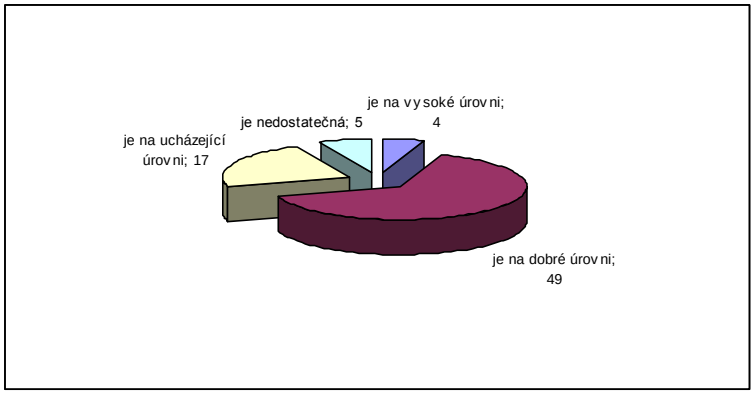

Většina oslovených pedagogů si informace k možnostem dalšího vzdělávání zajišťuje sama. Spoléhají se na vlastní výběr a získávání informací. Zřejmě v praxi příliš nefunguje snaha zaměstnavatele – školy, hledat a vybírat nejvhodnější kurz, který by vyhovoval a splňoval požadavky pro konkrétní učební plán školy a zohledňoval aktuální požadavky společnosti a trhu. Je zde kladen důraz na samostatnost jednotlivých pedagogů. Bližší a konkrétní data ukazuje graf 5.

Graf 5 Zjišťování informací o dalších možnostech vzdělávání respondentem

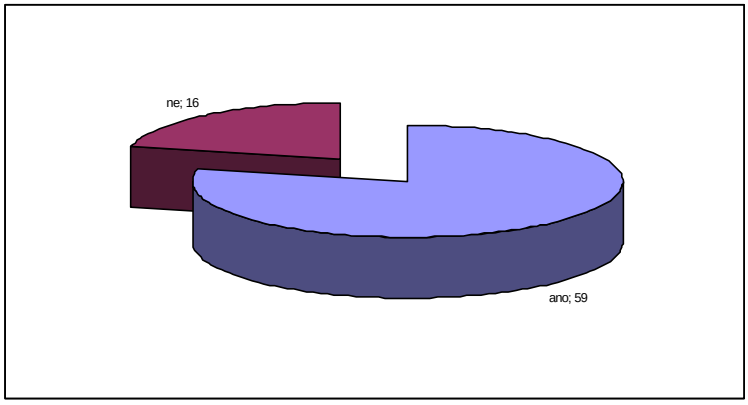

I v oblasti získávání informací se projevil nejčastější novodobý trend, tedy internet jako nejčastější způsob vyhledávání jakýchkoliv informací. Pouze asi čtvrtina respondentů zjišťuje požadované informace u interních zdrojů (dokumentů). Nejméně informací učitelé získávají od spolupracovníků. Bližší a konkrétní data ukazuje graf 6.

Graf 6 Nejčastější zdroje získávání informací o dalších možnostech vzdělávání

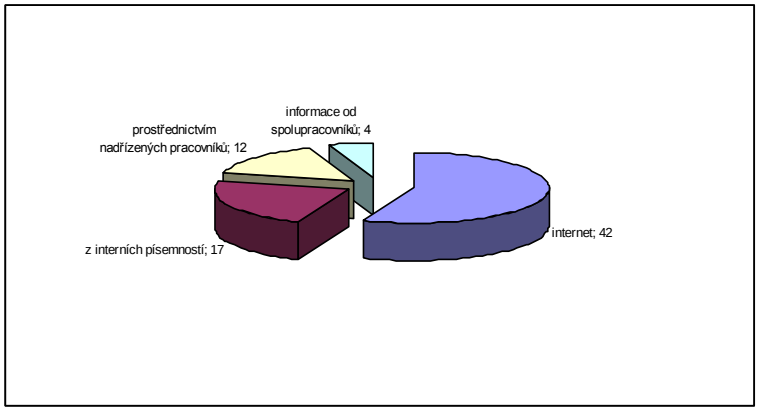

Poměrně překvapivá odpověď byla v otázce dostatečného množství vzdělávacích kurzů zaměřených na finanční gramotnost pro pedagogy. Většina respondentů považuje takto zaměřenou nabídku za nedostatečnou. Což je s ohledem na nezbytnost implementace do výuky faktorem nežádoucím. Tento stav může být důsledkem nízké informovanosti ze strany samotných vzdělavatelů nebo nezájmem zaměstnavatelů o rozšíření nabídky. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 7.

Graf 7 Dostatečné množství vzdělávacích kurzů zaměřených na finanční gramotnost

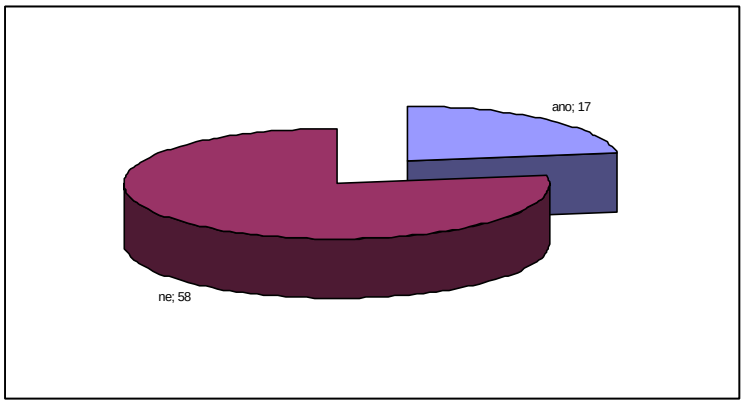

Oslovení pedagogové se v minulosti ještě žádného kurzu zaměřeného na oblast finančního vzdělávání nezúčastnili. Což je opět známkou nízkého zájmu ze strany pedagogů i jejich zaměstnavatelů o tento typ vzdělávání nebo podceňování jeho důležitosti. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 8.

Graf 8 Účast některého vzdělávacího kurzu zaměřeného na finanční gramotnost určených pro pedagogy v minulosti

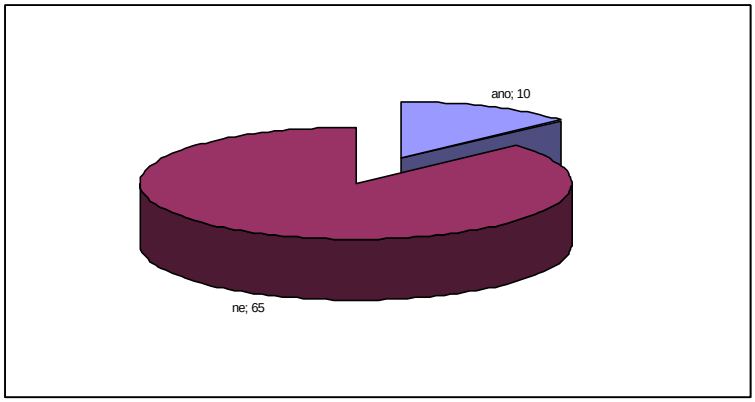

Před absolvováním kurzu počítala většina respondentů s tím, že se kurz bude převážně zabývat problematikou v teoretické rovině. Na což jsou zřejmě z obdobných kurzů zvyklí a možná jde o důvod, proč doposud obdobně zaměřený kurz neabsolvovali a nemají o něj takový zájem, jaký by byl zapotřebí. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 9.

Graf 9 Mínění respondentů o upřednostňování teoretického výkladu před praktickým nácvikem v rámci vzdělávacího kurzu zaměřeného na finanční gramotnost

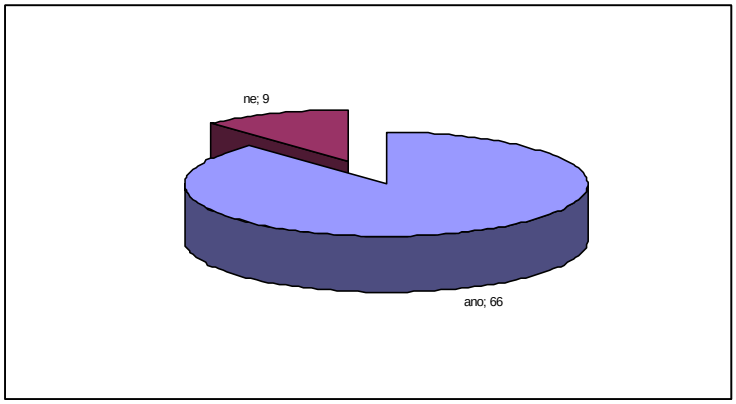

Více než polovina respondentů očekávala od kurzů finanční gramotnosti nové a aktuální informace, asi čtvrtina bližší porozumění problematice. Další, menší skupina dotazovaných, očekávala doporučené postupy a kauzuistiky. K dalším očekáváním, která sami respondenti uvedli, patří praktické nácviky, seznámení s vhodnými didaktickými pomůckami, orientace v záplavě finančních produktů na trhu a jejich setřídění, lepší a srozumitelnější orientace v oblasti osobních financí. Vzhledem k tomu, že si respondenti mohli v této otázce vybírat více možností, tedy označili více oblastí, graf 10 ukazuje nikoliv procentuální hodnoty, ale konkrétní počty zvolených odpovědí.

Graf 10 Očekávání respondentů od kurzu finanční gramotnosti

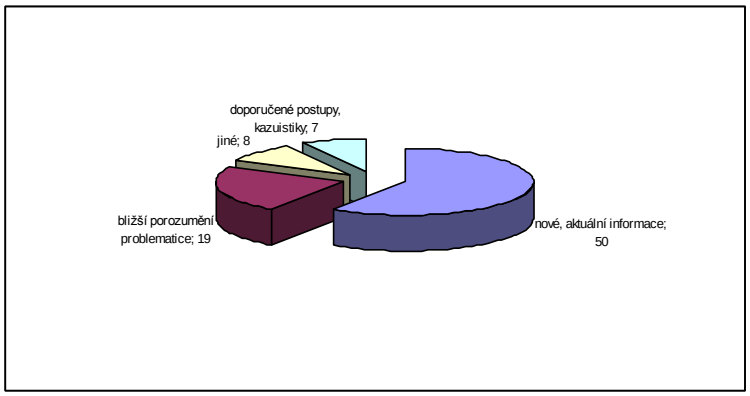

Otázka č. 11 směřovala ke zjištění, jestli si respondenti z řad pedagogů uvědomují důležitost vzdělávání ve finanční oblasti. Většina respondentů uvedla, že ano nebo spíše ano. Přesto necelá polovina z nich naopak této oblasti nevěnuje takovou pozornost, jakou by měla. Buď ji vnímají jako běžnou, a tím obecně znalou oblast, kterou není potřeba zdůrazňovat a více se s ní seznamovat, nebo mají pocit, že existuje dostatečné množství specializovaných odborníků, kteří dokáží fundovaně v této oblasti poradit, a není potřeba ji hlouběji znát.

Přestože lze s tímto názorem částečně souhlasit, je vždy nutné vnímat finanční poradenství jako službu komerční, kde je na prvním místě vždy zisk z uzavřené smlouvy. Proto není na škodu žádného z klientů v

každém věku, aby dokázali rozpoznat základní finanční kritéria a mohli předejít předpojatému chování čistě komerčního poradce. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 11.

Graf 11 Mínění respondentů o nutnosti zvyšování odbornosti pedagogů v oblasti finančního vzdělávání v současné společnosti

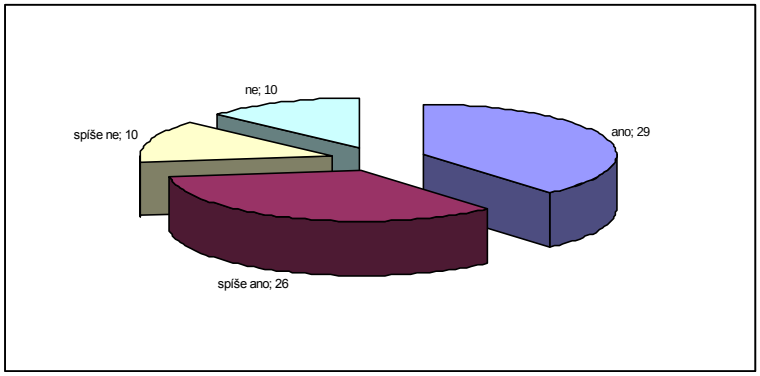

Většina respondentů si myslí, že obecná úroveň dalšího vzdělávání je spíše nevyhovující nebo zcela nevyhovující. Menší část je s aktuální situací dalšího vzdělávání spokojená. Grafické zpracování odpovědi ukazuje graf 12. Odpověď navazuje na očekávání respondentů, kteří oblasti finančního vzdělávání nekladou příliš velký důraz. Z toho lze odvodit, že obecná váha dalšího vzdělávání není velká, jelikož respondenti nastavenému dalšímu vzdělávání příliš nedůvěřují a vnímají jej celkově negativně.

Graf 12 Obecný názor respondentů o úrovni dalšího vzdělávání pedagogů v ČR, jestli je vyhovující

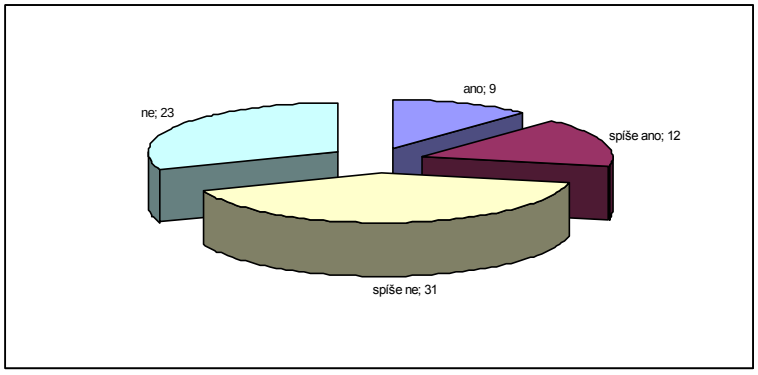

Učitelé po kurzu

Po absolvování kurzu finanční gramotnosti se sešla stejná skupina respondentů, která absolvovala první fázi průzkumu. **Zúčastnilo se tedy opět více žen, než mužů.** Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 13.

Graf 13 Pohlaví respondentů - pedagogů po absolvování kurzu

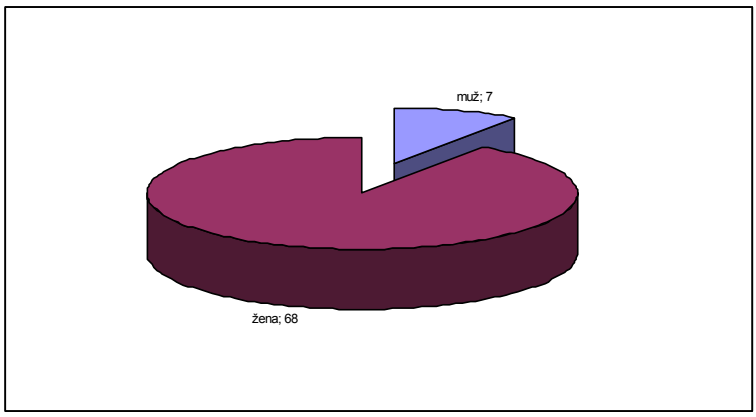

Většina respondentů, kteří absolvovali kurz finanční gramotnosti pro pedagogy, vnímala větší zastoupení teoretického výkladu než praktického nácviku. To ukazuje graf 14. Takové pojetí kurzů však není příliš efektivní a z hlediska přínosu pro výuku nežádoucí. Pokud se pedagogové nenaučí předávat informace formou, která by oslovila studenty, ztrácí kurzy na efektivitě, jelikož prosté "biflování" finanční problematiky nepřináší očekávaný přínos do budoucnosti. Studenti totiž neporozumí souvislostem a nebudou je umět aplikovat v osobním a rodinném životě. Naopak je důležité zábavnou hrou naučit studenty prakticky hospodařit a plánovat své finance pro dosahování vytyčených cílů.

V teoretické rovině se přesto pedagogové na kurzu naučili novým a užitečným věcem. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 15. Přesto pouhý teoretický výklad nezanechává dostatečně hlubokou paměťovou stopu, jakou představuje praktický nácvik. Navíc je důležité, aby se sami pedagogové naučili předávat tyto nové informace zábavnou a názornou formou, kterou by se měli na těchto kurzech naučit.

Graf 14 Názor respondentů, jestli absolvovaný kurz finanční gramotnosti upřednostňoval teoretický výklad před praktickým nácvikem

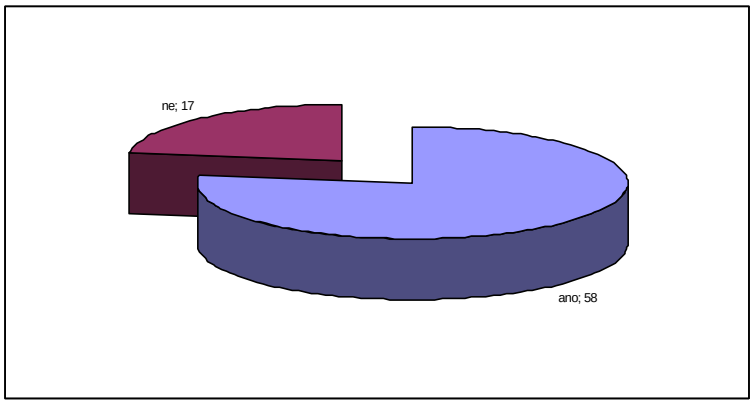

Graf 15 Byly výstupem kurzu nové a užitečné informace?

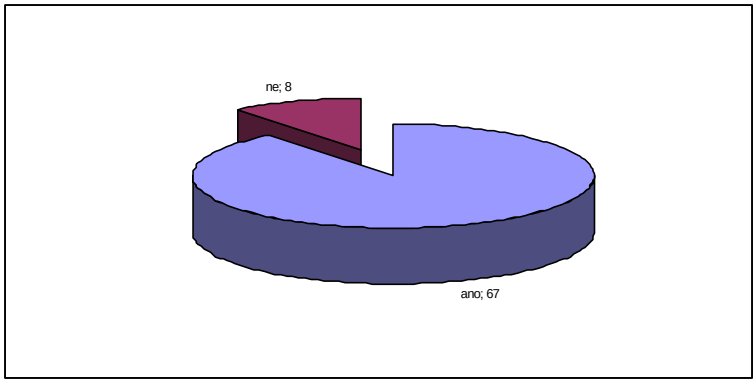

Důležitou část tvořila odpověď na otázku, jestli absolvování kurzu naplnilo očekávání pedagogů. Z odpovědí vyplynulo, že kurz, i přes většinový teoretický základ, splnil jejich očekávání. Dokonce někteří tuto otázku doplnili o následující odpovědi: Největší přínos vidí v možnosti využití zpracovaných materiálů, které jim byly během kurzu předány. Rovněž poukázali na srozumitelné seznámení s nabídkou finančních produktů a jejich vlastností. Navíc se vycházelo z konkrétních aktuálně nabízených produktů na finančním trhu. Seznámili se s užitečnými didaktickými pomůckami a převzali si krátký metodický postup. Dozvěděli se základní informace o osobních financích, hlavních způsobech investování a pojištění. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 16.

Graf 16 Splnil kurz očekávání respondentů?

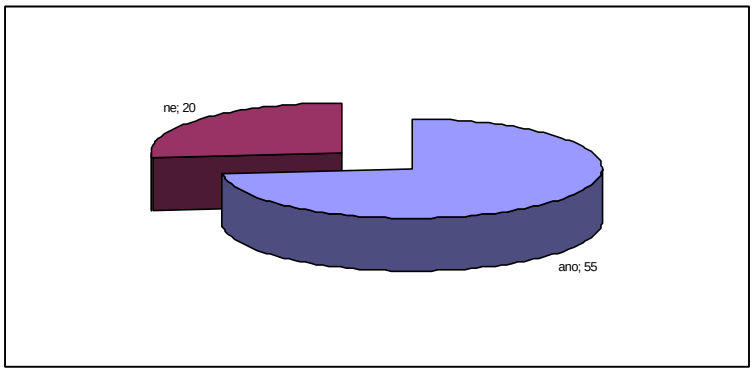

Většina respondentů se shodla na tom, že jim chybělo bližší porozumění problematice. Dalším respondentům chyběly nové aktuální informace a mezi další nedostatky uvedli nedostatečnou prezentaci problematiky v celé šíři, možnost získání nadhledu hrou, praktické informace v dluhové problematice. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 17.

Graf 17 Co by respondenti uvítali na kurzu finanční gramotnosti, co tam chybělo?

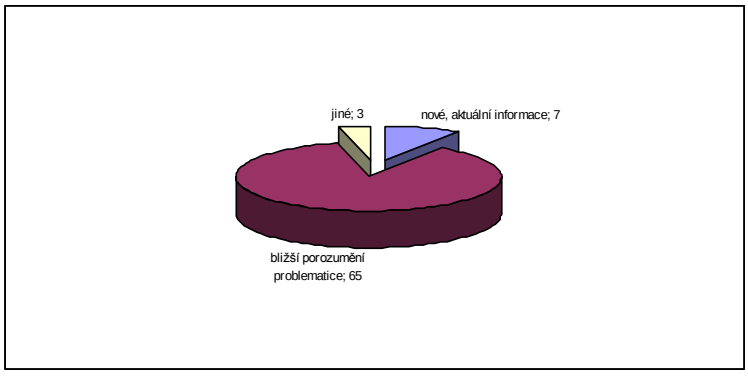

Studenti před kurzem

Druhou skupinu respondentů tvořili studenti vybraných středních škol. Většinu dotazovaných tvořily ženy, mužů byla zhruba třetina. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 18.

Graf 18 Pohlaví respondentů - studentů před absolvováním kurzu

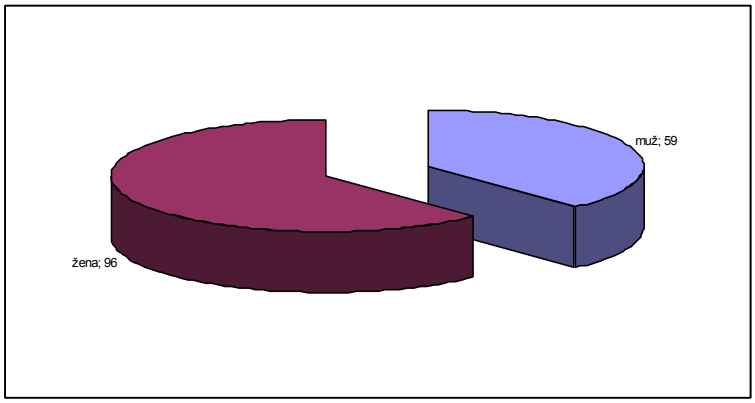

Skoro polovina studentů považuje zahrnutí finančního vzdělávání do výuky na dobré úrovni. Na druhou stranu pro čtvrtinu oslovených je tento druh vzdělávání nedostatečný. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 19. V této oblasti je patrná osobní úroveň a znalost finanční problematiky, která se projevuje v náročnosti a očekávání nových informací pro studenty.

Graf 19 Jak vnímají studenti zahrnutí finančního vzdělávání do výuky

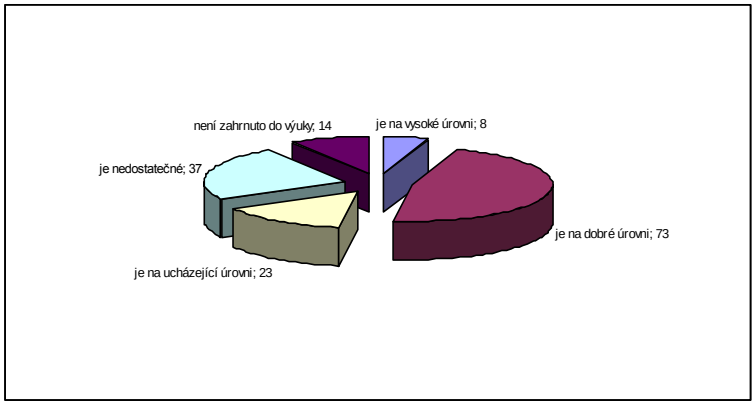

Následující odpověď na otázku ukázala, že sami studenti si převážně zjišťují potřebné informace z finanční oblasti. Proto jsou také víc náročni na požadavky, které by obohatily výuku. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 20.

Graf 20 Respondenti si zjišťují sami informace z finanční oblasti

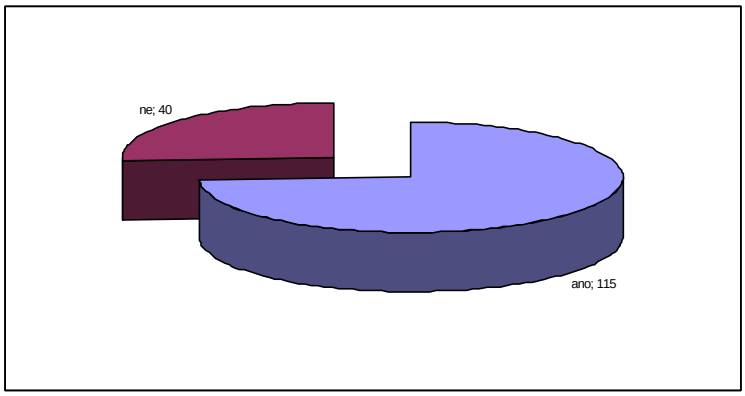

Studenti nejčastěji zjišťují informace z finanční oblasti z internetu (více než polovina z nich). Ten je i obecně nejčastějším zdrojem informací, který mladá generace využívá. Čtvrtina respondentů získává informace od učitelů. Méně z interních dokumentů a nejméně informací získávají od spolužáků. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 21. Je zde patrné, že pokud studenti projeví o něco konkrétního zájem, jsou schopni a ochotni si sami vyhledat relevantní informace k dané problematice. Nespoléhají se pouze na sdělení učitelem nebo další osobou, například spolužákem.

Graf 21 Nejčastější způsob zjišťování informací

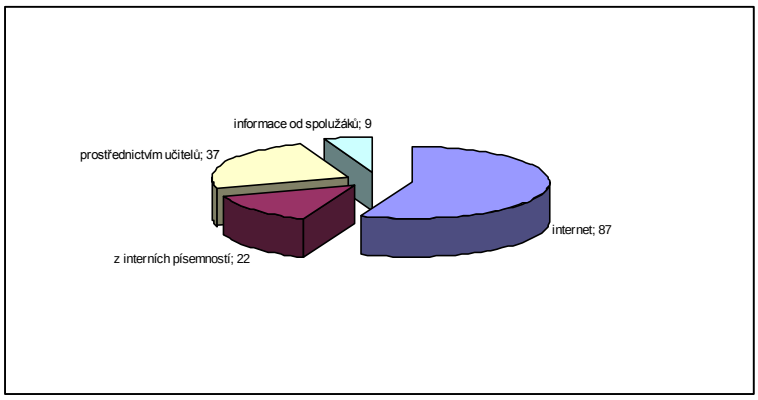

Otázka č. 5 zjišťovala povědomí studentů o množství vzdělávacích kurzů zaměřených na finanční vzdělávání. Skoro polovina oslovených

však nemá vlastní představu a tedy neví, jestli je počet kurzů dostupných na trhu dostatečný. Více než čtvrtina si myslí, že jich je nedostatek a méně než čtvrtina se domnívá, že je jich dost. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 22. Odpověď v podstatě potvrzuje neznalost této problematiky.

Graf 22 Mínění, jestli je dostatečné množství vzdělávacích kurzů zaměřených na finanční gramotnost

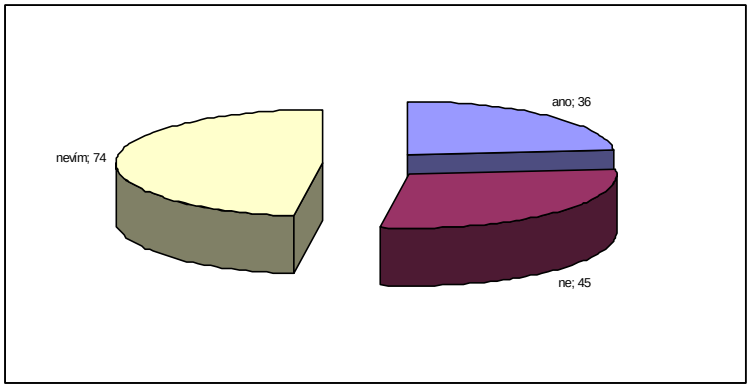

Stejně jako u učitelů i většina studentů předpokládá, že kurzy finančního vzdělávání jsou zaměřeny převážně na teoretický výklad, nikoliv na praktický nácvik. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 23. To také pravděpodobně vyvolává menší zájem o tento druh vzdělávání.

Graf 23 Názor respondentů, jestli se využívá při vzdělávání zaměřeného na finanční gramotnost více teoretický výklad před praktickým nácvikem

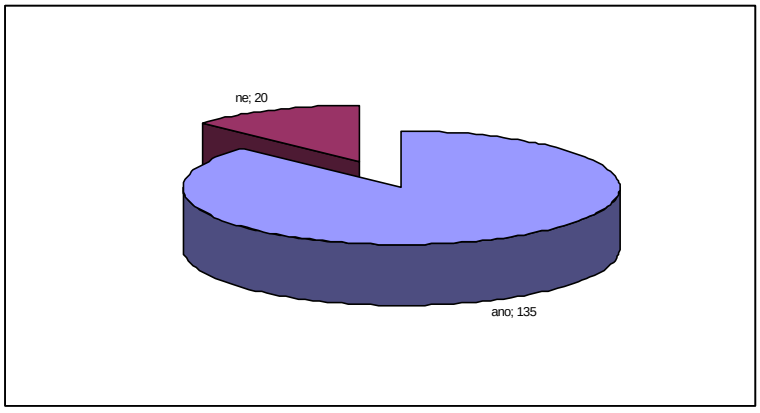

Většina studentů očekává od absolvování finančního vzdělávání nové, aktuální informace z oblasti. Pouze minimum z nich navíc očekává bližší porozumění problematice a další požadavky, které ovšem v doplnění neuvedli. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 24.

Graf 24 Očekávání respondentů od kurzů finanční gramotnosti

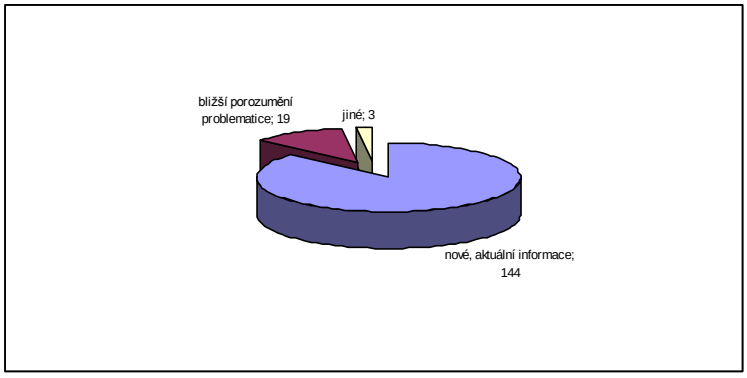

Více než tři čtvrtiny respondentů - studentů si uvědomují, že zvyšování odbornosti v oblasti finančního vzdělávání je v současné společnosti nutností nebo spíše nutností. Minimum z oslovených nepovažuje tuto problematiku za důležitou. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 25. Odpověď ukazuje na prolínání finanční problematiky do osobního každodenního života

Graf 25 Mínění respondentů, jestli zvyšování odbornosti v oblasti finančního vzdělávání je v současné společnosti nutností

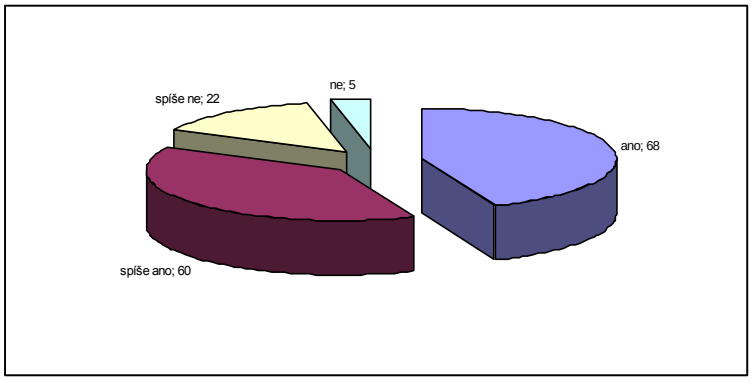

Studenti po kurzu

Stejná skupina respondentů - studentů se vyjádřila k přínosu vzdělávacího kurzu. Zúčastnilo se zde opět více žen, než mužů, jak prezentuje graf 26.

Graf 26 Pohlaví respondentů - studentů po absolvování kurzu

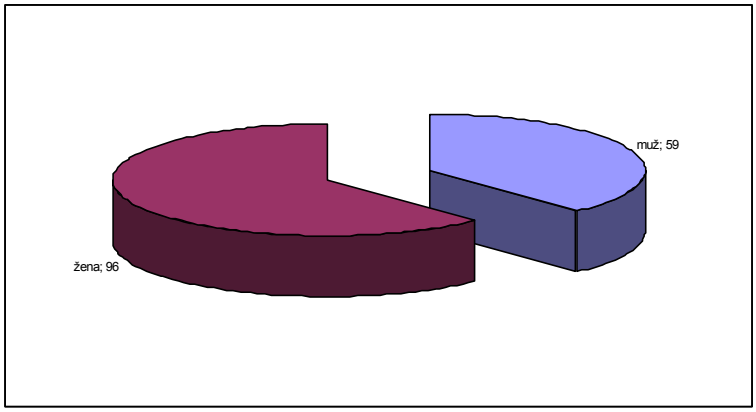

Po absolvování kurzu většina dotazovaných potvrdila jejich původní představu, že zde bude upřednostňována teorie před praktickým nácvikem. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 27. Odpověď ukazuje na formální styl vzdělávání, který má nižší užitnou hodnotu, zejména pro studenty.

Graf 27 Názor respondentů, jestli absolvovaný kurz finanční gramotnosti upřednostňoval teoretický výklad před praktickým nácvikem

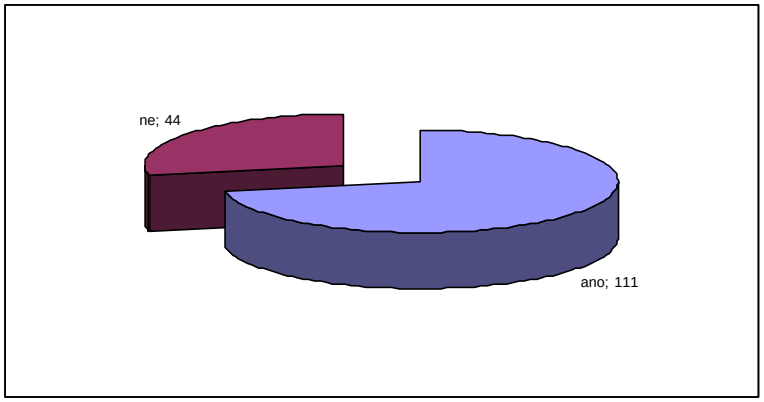

V odpovědi o splnění očekávání kurzu se respondenti rozdělili na dvě obdobně velké skupiny. O něco větší skupinu představovali studenti, u kterých kurz jejich očekávání nesplnil (52 %) a menší ti, u nichž kurz očekávání naopak splnil (48 %). Doplňující odpověď neuvedl nikdo z dotazovaných. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 28.

Graf 28 Splnil kurz očekávání studentů?

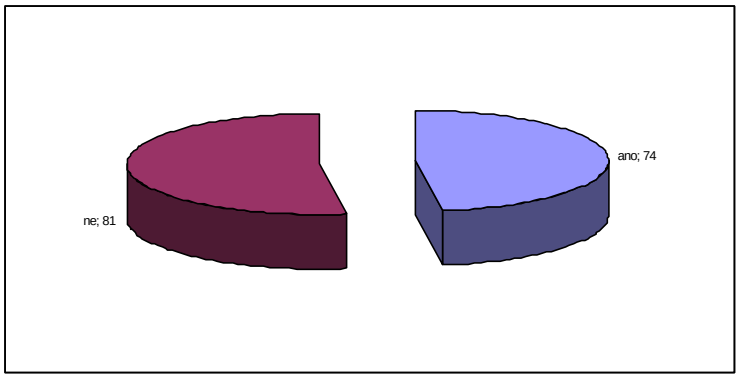

Většině studentů na kurzu chyběly aktuální informace, bližší porozumění problematice a také praktické rady v oblasti osobního finančnictví a pojišťovnictví. Grafické zpracování odpovědí ukazuje graf 29.

Graf 29 Co by respondenti uvítali na kurzu finanční gramotnosti, co tam chybělo?

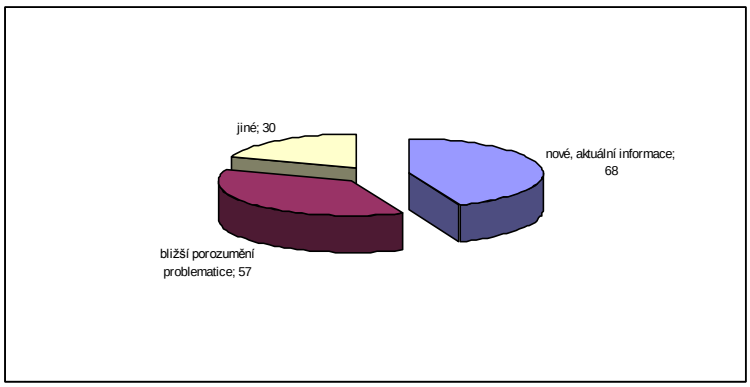

5.3 Vyhodnocení podle Kirkpatrickova čtyřúrovňového modelu

1. úroveň - hodnocení reakce

V závěru vzdělávání dostali všichni účastníci anonymní list vlastní závěrečné evaluace celého kurzu včetně možnosti vyjádřit se ke zlepšení. Volnou formou mohli k jednotlivým otázkám uvést, co se jim líbilo a co ne. Kromě této písemné formy evaluace v závěru vzdělávání nechal lektor při závěrečné diskusi prostor pro veřejné vyjádření se k probranému tématu. Zároveň se dané problematiky týkaly otázky č. 4 a 5 předkládaných dotazníků. Ze všech uvedených výstupů pomocí obsahové analýzy a následného spojení do významově podobných obecnějších pojmů vyplynula následující zjištění:

Otázka ze závěrečného zhodnocení účastníky kurzu: **Jaký byl pro Vás konkrétní přínos absolvovaného kurzu?**

Nejčastější odpovědí studentů byla ucelená oblast vzdělávání a lepší porozumění problematiky, méně často týmová spolupráce a poznání nových lidí. Pedagogové se shodli na propojení souvisejících oblastí.

Otázka č. 4 dotazníku: **Splnil kurz Vaše očekávání, případně jaká?**

- Většina pedagogů od kurzu očekává zejména nové, aktuální informace.
- Většina pedagogů uvedla, že se na kurzu dozvěděla nové, aktuální informace.
- Třem čtvrtinám pedagogů kurz splnil jejich očekávání.
- Většina studentů od kurzů očekává nejčastěji nové, aktuální informace.

- Většině studentů kurz nesplnil jejich očekávání a menšině naopak očekávání splnil.

Otázka č. 5 dotazníku: **Co byste uvítal/a na kurzu finanční gramotnosti, co tam chybělo?**

- Většině pedagogů chybělo na kurzu bližší porozumění.
- Většině studentů chyběly na kurzu nové, aktuální informace.

2. úroveň - hodnocení učení, 3. úroveň - hodnocení chování

Na základě výsledků předchozí úrovně a na základě vyhodnocení dotazníků je zřejmé, že reakce na kurz je poměrně negativní.

Z provedeného dotazníku vyplynula následující zjištění:

U učitelů:

- Většina učitelů považuje informovanost o možnostech dalšího vzdělávání na dobré úrovni.
- Tři čtvrtiny učitelů si zjišťují informace o dalších možnostech vzdělávání samy, a to zejména na internetu.
- V obecném povědomí učitelů je, že kurzů finanční gramotnosti zaměřených pro pedagogy je nedostatek.
- Většina učitelů vnímá kurzy finančního vzdělávání jako více zaměřené na teorii než na praktický nácvik.
- Většina učitelů rovněž považuje další vzdělávání pedagogů v oblasti finanční gramotnosti za nezbytné.
- Většina pedagogů zastává názor, že úroveň dalšího vzdělávání pedagogů je spíše nevyhovující.
- Po absolvování kurzu většina pedagogů potvrdila větší podíl

teoretických poznatků než praktických dovedností.

U studentů

- Skoro polovina studentů považuje zahrnutí finančního vzdělávání do výuky na dobré úrovni.
- Tři čtvrtiny studentů si samy zjišťují informace, a to nejčastěji na internetu.
- Jestli je v současné době dostatek kurzů zaměřených na finanční gramotnost nedokáže posoudit skoro polovina studentů.
- Většina studentů vnímá kurzy finančního vzdělávání více zaměřené na teorii než na praktický nácvik.

4. úroveň - hodnocení efektivity

Ideálním ukazatelem měření efektivity je finanční přínos, který však nebyl předmětem předkládané práce. Pro účely dosažení stanoveného cíle jsem dosažení efektivity vzdělávání zjišťovala pouze z vlastního subjektivního zhodnocení účastníků vzdělávání v závěrečném zhodnocení celého kurzu.

Na otázku: **Považujete sami absolvovaný kurz za efektivní a přínosný?**

Většina se přiklání k názoru, že kurz byl pro ně málo efektivní, jelikož chybělo rozšíření teorie o praxi.

5.4 Návrhy a doporučení

Finanční gramotnost souvisí nejen s obecným povědomím o základních ekonomických ukazatelích, ale i s matematickou gramotností. Jakmile jedinec nemá určitý stupeň znalostí základních početních úkonů, nemůže se adekvátně a správně ve finanční

problematice orientovat. Je proto vhodné spojovat finanční gramotnost s matematickou gramotností do **komplexního vzdělávacího programu**.

Jelikož si učitelé sami zpravidla vyhledávají požadované informace a zároveň uvádí, že vhodně zaměřených kurzů finanční gramotnosti je nedostatek, bude potřeba zaměřit pozornost i na správnou informovanost pedagogů o nabízených kurzech. Byť je nabídka kurzů poměrně široká, finanční gramotností se jich zabývá minimum. To je úskalím školských institucí, kterým chybí odborníci z finanční oblasti. Při **vhodné spolupráci s komerčními poradci** by mohlo dojít k rozšíření nabídky obohacené o praktické dovednosti a navíc o skutečně aktuální informace, které vychází ze současného stavu na finančním trhu. Tím by se navíc podpořil důraz na praktické dovednosti a znalosti v kurzech. Rovněž by odborníci lépe dokázali objasnit konkrétní problematiku pro její snazší porozumění.

Výstupem absolvovaných kurzů by měly být zejména praktické rady jak efektivně a pomocí vhodně zvolené hry dosáhnout u studentů zájem o nové znalosti, ale i nasměrování, kde získávat nové praktické dovednosti. Vhodným nástrojem by mohly být **praktické (cvičební) listy** pro studenty, které by umožňovaly nácvik konkrétních situací prostřednictvím simulací některých běžných problémů, které podle vlastního úsudku a znalostí řeší.

Současným problémem je rovněž spojitost kurzů s formálním či neformálním vzděláváním pro výkon učitelské profese. Což v praxi představuje finanční zátěž pro školské zařízení, které zaměstnává daného učitele. Není proto ani ojedinělým případem, že zaměstnavatelé nevyhledávají nebo ani příliš nepodporují další vzdělávání tohoto zaměření a spokojí se s formou samostudia učitele. Tím se však z kurzů vytrácí rady ze skutečné praxe. Určitým východiskem může být **speciální finanční podpora** zaměřená pouze na další vzdělávání učitelů. Dosavadní dotační systém další neakreditované vzdělávání pedagogů nepodporuje.

Další finanční vzdělávání učitelů by navíc pro učitele nemělo

představovat pouze návod, jak vyučovat finanční problematiku v rámci výuky (tedy profesní rozvoj), ale učitelé by ho měli vnímat jako součást **vlastního osobního rozvoje**.

Pro zajištění co nejefektivnějšího využití lidského kapitálu, v tomto případě budoucnosti studentů, je nepostradatelná adaptabilita na stále nové požadavky ekonomiky. A to vyžaduje potřebu neustálého přizpůsobování znalostí a dovedností novým trendům. Proto je důležité **portfolio nabízených kurzů** finanční gramotnosti **aktualizovat** a přizpůsobovat aktuálním trendům a požadavkům společnosti.

ZÁVĚR

Předkládaná práce se zabývá problematikou efektivity kurzů finanční gramotnosti. Současná doba vyžaduje neustálé celoživotní vzdělávání člověka a rozvoj pedagogů je navíc důležitý z hlediska předávání nových informací pro novou generaci. Vývoj společnosti s sebou přináší nejen pozitivní novinky, ale i možná úskalí. Pokud se jedinec nenaučí neustále reagovat na změny kolem sebe, bude mnohem hůře odolávat nástrahám prostředí.

Finanční vzdělávání je oblast často opomíjená a zlehčovaná. Není jí kladen takový důraz jako na jiné, mnohem zajímavější oblasti, o kterých se ve společnosti hovoří. Problém spatřuji jak v nedostatečné odbornosti lektorů, tak i v nedostatečném zájmu vzdělávaných. Národní strategie finančního vzdělávání sice v teoretické rovině ukazuje na důležitost tohoto vzdělávání, ale způsoby předávání praktických návyků nenabízí.

Jak jsem poukázala v úvodu mé práce, struktura výdajů domácností je různorodá. Statistické údaje ukazují na dlouhodobé vysoké náklady ve spotřebitelské oblasti, zejména náklady na potraviny a nealkoholické nápoje. Do oblasti vzdělávání jsou z rodinného rozpočtu vynakládány minimální, téměř nulové finanční prostředky. Což je vizitkou nejen poměrně nízkých příjmů, ale i celkového povědomí občanů o důležitosti vlastního rozvoje. Přitom si řada rodin neuvědomuje, že správné vynakládání rodinných prostředků vede k úspěšnému zhodnocení jejich úspor a zvyšující se životní úrovni celé rodiny do budoucnosti. K tomuto záměru by mělo směřovat právě finanční vzdělávání na všech úrovních vzdělávání. Postupně totiž dochází nově získanými dovednostmi a jejich aplikací do praxe k finančnímu efektu získáním lepšího zaměstnání nebo kariérním postupem. Finanční gramotnost obsahuje také přidanou hodnotu pro samotného jedince v jeho rozhodovacích schopnostech, v nastolení reálných cílů a možnostech jejich dosažení.

Průzkum společnosti STEM/MARK z roku 2010 ukázal na některé poměrně zásadní nedostatky, kterými se česká společnost potýká.

Naznačil, že pouze necelá polovina občanů pracuje s rodinným rozpočtem, má o něm přehled a plánuje si reálné výdaje. V oblasti tvorby finančních rezerv je situace dokonce horší, jelikož skoro polovina občanů si rezervu vůbec netvoří nebo si ji ukládá pouze na běžný účet. Většina populace ani nevyužívá širokou škálu finančních produktů, které by zhodnotily jejich úspory. Navíc je poměrně běžnou záležitostí odložení splacení pohledávky někdy do budoucnosti a benevolentnost v oblasti finančních smluv.

Všechny tyto indicie potvrzují mimo jiné i nedostatečnou úroveň finanční gramotnosti české populace. Přestože je finanční vzdělávání zahrnuto do rámcových vzdělávacích programů, zadlužování rodin neustává, ale naopak stále roste. Chyba může být v zavedeném procesu finančního vzdělávání, které nezahrnuje praktické návody, jak se vyvarovat zadlužování. Jeho skladba více směřuje na gramotnost v oblasti zvládání běžných matematických operací (například spočítání výše RPSN nebo DPH), ale potřebné finanční plánování s reálnými možnostmi a tvorbou správně zhodnocených rezerv nezahrnuje. Chybí zde praktické hledisko zohledněné aktuální problematikou finančního trhu.

V této práci jsem zkoumala efektivitu kurzů finanční gramotnosti na dvou skupinách - na učitelích a studentech. Očekávání učitelů v oblasti získání nových informací se u většiny naplnilo, ale pouze v teoretické rovině. U studentů již nebylo očekávání jednoznačně splněno v celé šíři. Naopak, pro větší skupinu studentů kurz uspokojil jejich požadavky a představy pouze v teoretické rovině. Byť si obě skupiny respondentů uvědomují důležitost finančního vzdělávání, nepřináší jim ani spokojenost ani viditelný přínos. Přidaná hodnota kurzů se zúžila na získání nových informací, které si v podstatě jsou obě skupiny schopny zajistit vlastními silami. Samotní učitelé uvedli, že jim na kurzech chybělo hlubší porozumění finanční problematiky, kterou mají sekundárně předávat svým studentům. Zde se ukazuje, že je nutností pro zajištění efektivity finančního vzdělávání, aby učitelé dané problematice skutečně porozuměli a mohli předávat aktuální informace založené na praxi.

Cílem mé práce bylo zjišťování přínosu kurzů finanční gramotnosti. Realizovala jsem jej pomocí dotazníku ve dvou fázích - před absolvováním kurzu (vstupy) a následně po absolvování kurzu (výstupy) u dvou skupin - učitelů i u žáků. Přitom jsem stanovila pracovní hypotézu, že vyšší přínos vzdělávání bude patrný u učitelů než u žáků. Z provedeného dotazníkového šetření vyplynulo, že naplněná očekávání se sice splnila u učitelů, ale ti přesto nedosáhli hlubšího porozumění problematice, ani získání nadhledu hrou, ani praktických informací v dluhové problematice. Studentům kurz nepřinesl ani nové informace, ani porozumění problematice. Což je důsledkem teoretického pojetí finančního vzdělávání. Hypotéza se tedy zcela naplnila.

Příjmení a jméno autora: Mroščáková Kateřina

Název katedry: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Název fakulty: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název BP: Efektivita kurzů finanční gramotnosti

Vedoucí BP: Mgr. Jiří Poslt

Počet znaků: 69 277

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 23

ANOTACE

Předkládaná práce řeší problematiku finanční gramotnosti zaměřenou na efektivnost kurzů finanční gramotnosti u studentů a učitelů. Zabývá se přínosem vzdělávání, jehož výsledky by měly dávat přidanou hodnotu vzdělávanému jedinci a následně i celé společnosti. Přestože lze investice vynaložené do vzdělávání vyčíslit přímo, je v této práci zkoumán pouze přínos vzdělávání pro jeho účastníky hodnocený dle Kirkpatrickova modelu. Ukazuje na důležitost zahrnutí finanční oblasti do vzdělávání na všech úrovních, a to zejména praktická část finanční gramotnosti. Závěr práce předkládá návrhy a doporučení v oblasti zlepšení ve finančním vzdělávání.

Klíčová slova

Efektivita vzdělávacích kurzů, finanční gramotnost, finanční vzdělávání, hospodaření domácností, zadlužení domácností.

ABSTRACT

This theses deals with the issue of financial literacy focused on the effectiveness of financial literacy courses among students and teachers. It deals with the contribution of education, which positive results should give added value to individuals alone and subsequently the entire society. Although the investment made into education is quantified directly, for purpose of this theses is considered only the contribution of education evaluation according to Kirkpatrick model. It shows the importance of financial inclusion in the field of education at all levels, particulary the practical part of financial literacy. Conclusion of the work deals with suggestions and recommendations to improve financial education.

Keywords

The effectiveness of financial literacy courses, financial literacy, financial education, home economics, household debt.

SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

Monografie

BRABEC, J. *Finanční gramotnost: srozumitelně a bez překážek*. 1. vyd. Plzeň: ABC Finančního vzdělávání, 2011. 90 s. ISBN 978-80-905057-0-4.

DVOŘÁKOVÁ, Z.; SRČKA, L. a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9.

FILIP, M*. Osobní a rodinné bohatství. Jak chytře investovat*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-523-2.

FILIP, M. *Osobní a rodinné bohatství. Kam s penězi*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-416-3.

Finanční gramotnost v ČR. Kvantitativní výzkum. STEM/MARK. 2010.

HESOVÁ, A.; ZELENDOVÁ, E. *Finanční gramotnost ve výuce: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. 59 s.ISBN 978-80-86856-74-2.

HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada, 2007. 240 s. ISBN 978-80-247-1457-8.

KANTNEROVÁ, L a kol. *Finanční gramotnost v České, Polské a Slovenské republice*. České Budějovice: Jihočeská univerzity v Českých Budějovicích, 2013. ISBN 978-80-7394-436-0.

KIRKPATRICK, D. L.; KIRKPATRICK , J. D. *Transferring learning to behavior.* San Francisco, California: Berrett-Koehler Publishers, Inc.*,* 2008. ISBN 978-1-57675-325-5.

KIYOSAKI, R. *Bohatý táta, chudý táta. Co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne*. Praha: Pragma, 2001. ISBN 80-7205-822-3.

KIYOSAKI, R.; LECHTER, S. L. *Bohaté dítě, chytré dítě: jak zajistit dítěti dobrý finanční start*. Praha: Pragma, 2003. 291 s. ISBN 80-7205-949-1.

KLÍNSKÝ, P. *Finanční gramotnost. Úlohy a metodika*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. ISBN 978-80-87063-26-2.

KOHOUT, P. *Investiční strategie pro třetí tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-331-59.

MUŽÍK, J. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluvej ČR, a.s., 2011. ISBN 978-80-7357-581-6.

NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2010.

NOVÁKOVÁ, V. a kol. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011. 416 s. ISBN 978-80-904396-1-0.

PRACOVNÍ skupina pro finanční vzdělávání. *Národní strategie finančního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2010.

PRŮCHA, J. Výzkum efektivnosti vzdělávání dospělých. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání.* 2014, roč. 4, č. 1, s. 8–22. ISSN 1804-526X.

RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. 1. vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 247 s. ISBN 978-80-247-1185-0.

SMRČKA, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. 538 s. ISBN 978-80-7400-199-4.

SMRČKA, L. *Rodinný rozpočet a společnost spotřeby. Staronový pohled na osobní finance a bohatství*. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-78-8.

TEPLÝ, P. a kol. *Navigátor bezpečného úvěru*. Praha: Karolinum Press, 2013.

Elektronické zdroje

ČÍŽEK, R. *Jak se stát finančně nezávislým*. *RČ Investments.* [online]. 2010. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z WWW: http://www.rcinvestments.cz/financni-nezavislost/.

DRTINA, M.; BÍLÁ, K. Majetek českých domácností překročil 7 bilionů korun, Češi přitom spoří méně. *Český rozhlas* [online]. 24. 01. 2013. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/majetek-ceskych-domacnosti-prekrocil-7-bilionu-korun-cesi-pritom-spori-mene--1166232.

HESOVÁ, A. *Národní strategie finančního vzdělávání*. *RVP [*online]. 30. 08. 2010 [cit. 2014-09-19]. Dostupné také z WWW: http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9539/narodni-strategie-financniho-vzdelavani.html/

CHRÁMECKÝ, T. Životní podmínky 2013-předběžné výsledky.*ČSÚ* [online] 2013. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z:http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zivotni_podminky_2013_predbezne_vysledky_20131126

Mzdy a náklady práce. *Český statistický úřad.* [online]. 4. 12. 2014. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/prace_a_mzdy_prace

O nás. *Asociace občanských poraden* [online] 2010. [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: http://www.obcanskeporadny.cz/o-nas/

OŠKRDALOVÁ**,** G**.** Příjmy a výdaje jednotlivce a rodiny, osobní a rodinný majetek. [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z WWW: http://pylades.fi.muni.cz:8000/pravo_esf_v2/?q=o-projektu/osobni-finance/studijni-text/kapitola-2-prijmy-a-vydaje-jednotlivce-a-rodiny-osobni-a-r-0

Podklad Ministerstva financí České republiky k projednání oblasti finančního vzdělání na schůzi Rady hospodářské a sociální dohody. Ministerstvo financí ČR. [online] 2012. cit. [2014-03-27]. Dostupné z: http://www.asocr.cz/addons/100%20RHSD/Podklad-MF-CR-k-projednani-oblasti-financniho-vzdelani.pdf.

Strategie finančního vzdělávání. *MFČR* [online] 2007. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/strategie_fin-vzdelavani_cr_200710.pdf.

VÁCLAVÍKOVÁ, M. Vznikne nový předmět Finanční gramotnost? *EDUin*. [online]. 11. 03. 2012. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z WWW: http://www.eduin.cz/clanky/vznikne-novy-predmet-financni-gramotnost/.

Více než pětina úvěrů jde na spotřebu. *Retail Info Plus* [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://www.retailinfo.cz/magazin/%C4%8Dl%C3%A1nky/v%C3%ADce-ne%C5%BE-p%C4%9Btina-%C3%BAv%C4%9Br%C5%AF-jde-na-spot%C5%99ebu

ZÁMEČNÍK, P. Češi a finanční gramotnost? Horší je jen Mexiko a Slovensko. *Investujeme.cz* . [online]. 06. 10. 2011. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z WWW: http://www.investujeme.cz/cesi-a-financni-gramotnost-horsi-je-jen-mexiko-a-slovensko/.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník pro učitele před kurzem I
Příloha B - Dotazník pro učitele po kurzu IV
Příloha C - Dotazník pro studenty před kurzem V
Příloha D - Dotazník pro studenty po kurzu VII

Příloha A - Dotazník pro učitele před kurzem

Dotazník

Vážená respondentko, milý respondente,

ráda bych Vám položila několik otázek, týkajících se efektivity kurzů finanční gramotnosti. Otázky v tomto dotazníku se zaměřují čistě na Vaše soukromé názory. Vaše odpovědi budou použity pro vysokoškolský průzkum v rámci bakalářské práce. Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci a o vyplnění níže uvedeného dotazníku.

Následuje 12 otázek, jejichž zodpovězení Vám zabere pár minut. **Odpověď, která nejvíce vystihuje Váš názor a informace o Vaší osobě, prosím, podtrhněte nebo zakroužkujte.** Vyberte **vždy** jen jedinou odpověď, kromě otázky č. 10, kde můžete navíc doplnit vlastní odpověď. Zaručuji Vám, že informace, na které se Vás ptám, jsou skutečně **anonymní**.

Děkuji Vám za spolupráci.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

□ muž
□ žena

2. Jak dlouho pracujete jako pedagog ve škole/školském zařízení?

□ 0 - 1 rok
□ od 1 do 5 let
□ od 5 do 10 let
□ od 10 do 20 let
□ nad 20 let

3. Jaký nejvyšší stupeň vzdělání jste úspěšně absolvoval?

□ středoškolské vzdělání ukončené maturitou
□ vyšší odborné vzdělání
□ vysokoškolské vzdělání

4. Jak vnímáte informovanost o alternativách dalšího vzdělávání či zvyšování odbornosti?

□ je na vysoké úrovni
□ je na dobré úrovni
□ je na ucházející úrovni
□ je nedostatečná

5. Zjišťujete si sám/a informace o dalších možnostech vzdělávání?

□ ano
□ ne

6. Pokud si informace o dalších možnostech vzdělávání zjišťujete, ze kterých zdrojů je získáváte nejčastěji?

□ internet
□ z interních písemností
□ prostřednictvím nadřízených pracovníků
□ informace od spolupracovníků

7. Myslíte si, že je v současné době dostatek vzdělávacích kurzů zaměřených na finanční gramotnost pro pedagogy?

□ ano
□ ne

8. Účastnil/a jste se již někdy některého vzdělávacího kurzu zaměřeného na finanční gramotnost určeného pro pedagogy?

□ ano
□ ne

9. Myslíte si, že se v rámci vzdělávacího kurzu zaměřeného na finanční gramotnost upřednostňuje teoretický výklad před praktickým nácvikem?

□ ano
□ ne

10. Co očekáváte od kurzu finanční gramotnosti? Můžete zaškrtnout více odpovědí.

□ nové, aktuální informace
□ bližší porozumění problematice
□ jiné, doplňte .....

11. Myslíte si, že zvyšování odbornosti pedagogů v oblasti finančního vzdělávání je v současné společnosti nutností?

□ ano
□ spíše ano
□ spíše ne
□ ne

12. Je podle Vašeho názoru obecně úroveň dalšího vzdělávání pedagogů v ČR vyhovující?

□ ano
□ spíše ano
□ spíše ne
□ ne

Děkuji za Váš čas a odpovědi poskytnuté pro tuto práci.

Příloha B - Dotazník pro učitele po kurzu

Dotazník

Vážená respondentko, milý respondente,

ráda bych Vám položila několik otázek týkajících se efektivity kurzů finanční gramotnosti. Otázky v rámci tohoto dotazníku se zaměřují čistě na Vaše soukromé názory. Vaše odpovědi budou použity pro vysokoškolský průzkum v rámci bakalářské práce. Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci a o vyplnění níže uvedeného dotazníku.

Následuje 5 otázek, jejichž zodpovězení Vám zabere pár minut. **Odpověď, která nejvíce vystihuje Váš názor a informace o Vaší osobě, prosím, podtrhněte nebo zakroužkujte.** Vyberte **vždy** jen jedinou odpověď, kromě otázky č. 4 a 5, kde můžete navíc doplnit vlastní odpověď. Zaručuji Vám, že informace, na které se Vás ptám, jsou skutečně **anonymní**.

Děkuji Vám za spolupráci.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

□ muž
□ žena

2. Podle Vašeho názoru, absolvovaný kurz finanční gramotnosti upřednostňoval teoretický výklad před praktickým nácvikem?

□ ano
□ ne

3. Dozvěděl/a jste se nové a užitečné informace?

□ ano
□ ne

4. Splnil kurz Vaše očekávání, příp. jaká?

□ ano
□ ne .....

5. Co byste uvítal/a na kurzu finanční gramotnosti, co tam chybělo?

□ nové, aktuální informace
□ bližší porozumění problematice
□ jiné, doplňte .....

Děkuji za Váš čas a odpovědi poskytnuté pro tuto práci.

Příloha C - Dotazník pro studenty před kurzem

Dotazník

Vážená respondentko, milý respondente,

ráda bych Vám položila několik otázek týkajících se efektivity kurzů finanční gramotnosti. Otázky v rámci tohoto dotazníku se zaměřují čistě na Vaše soukromé názory. Vaše odpovědi budou použity pro vysokoškolský průzkum v rámci bakalářské práce. Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci a o vyplnění níže uvedeného dotazníku.

Následuje 8 otázek, jejichž zodpovězení Vám zabere pár minut. **Odpověď, která nejvíce vystihuje Váš názor a informace o Vaší osobě, prosím, podtrhněte nebo zakroužkujte.** Vyberte **vždy** jen jedinou odpověď, kromě otázky č. 7, kde můžete navíc doplnit vlastní odpověď. Zaručuji Vám, že informace, na které se Vás ptám, jsou skutečně **anonymní**.

Děkuji Vám za spolupráci.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

□ muž
□ žena

2. Jak vnímáte zahrnutí finančního vzdělávání do výuky?

□ je na vysoké úrovni
□ je na dobré úrovni
□ je na ucházející úrovni
□ je nedostatečné
□ není zahrnuto do výuky

3. Zjišťujete si sám/a informace z finanční oblasti?

□ ano
□ ne

4. Pokud si informace o finanční oblasti zjišťujete sám/a, ze kterých zdrojů je získáváte nejčastěji?

□ internet
□ z interních písemností školy
□ prostřednictvím učitelů
□ informace od spolužáků

5. Myslíte si, že je v současné době dostatek vzdělávacích kurzů zaměřených na finanční gramotnost?

□ ano
□ ne
□ nevím

6. Podle Vašeho názoru, využívá se při vzdělávání zaměřeném na finanční gramotnost více teoretický výklad před praktickým nácvikem?

□ ano
□ ne

7. Co očekáváte od kurzu finanční gramotnosti? Můžete zaškrtnout více odpovědí.

□ nové, aktuální informace
□ bližší porozumění problematice
□ jiné, doplňte .....

8. Myslíte si, že zvyšování odbornosti v oblasti finančního vzdělávání je v současné společnosti nutností?

□ ano
□ spíše ano
□ spíše ne
□ ne

Děkuji za Váš čas a odpovědi poskytnuté pro tuto práci.

Příloha D - Dotazník pro studenty po kurzu

Dotazník

Vážená respondentko, milý respondente,

ráda bych Vám položila několik otázek týkajících se efektivity kurzů finanční gramotnosti. Otázky v rámci tohoto dotazníku se zaměřují čistě na Vaše soukromé názory. Vaše odpovědi budou použity pro vysokoškolský průzkum v rámci bakalářské práce. Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci a o vyplnění níže uvedeného dotazníku.

Následují 4 otázky, jejichž zodpovězení Vám zabere pár minut. **Odpověď, která nejvíce vystihuje Váš názor a informace o Vaší osobě, prosím, podtrhněte nebo zakroužkujte.** Vyberte **vždy** jen jedinou odpověď, kromě otázky č. 4, kde můžete navíc doplnit vlastní odpověď. Zaručuji Vám, že informace, na které se Vás ptám, jsou skutečně **anonymní**.

Děkuji Vám za spolupráci.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

□ muž
□ žena

2. Podle Vašeho názoru, absolvovaný kurz finanční gramotnosti upřednostňoval teoretický výklad před praktickým nácvikem?

□ ano
□ ne

3. Splnil kurz Vaše očekávání, příp. jaká?

□ ano
□ ne
□ Jaká? .....

4. Co byste uvítal/a na kurzu finanční gramotnosti, co tam chybělo?

□ nové, aktuální informace
□ bližší porozumění problematice
□ jiné, doplňte .....

Děkuji za Váš čas a odpovědi poskytnuté pro tuto práci.